

Srbija i NATO

Partnerstvo za mir

ISAC

• CENTAR ZA MEĐUNARODNE I BEZBEDNOSNE POSLOVE
• INTERNATIONAL AND SECURITY AFFAIRS CENTRE

Srbija i NATO

Partnerstvo za mir

Srbija i NATO - Partnerstvo za mir

© ISAC Fund

EDICIJA VODIČI

AUTORI

Dr Igor Novaković
direktor istraživanja Centra za međunarodne i bezbednosne poslove
ISAC fond

Dr Marko Savković
programski direktor Beogradskog fonda za političku izuzetnost
i Beogradskog bezbednosnog foruma

*Deo teksta se zasniva na Vodiču kroz Partnerstvo za mir autora Srdana
Gligorijevića i Đorđa Petrovića koji je 2007. godine objavio Centar za
međunarodne i bezbednosne poslove – ISAC fond*

IZDAVAČ

ISAC Fond
International and Security Affairs Centre
Centar za međunarodne i bezbednosne poslove
Kapetan Mišina 5
11000 Beograd
www.isac-fond.org

Ovo izdanje je objavljeno zahvaljujući podršci Ambasade Kanade u Srbiji

ZA IZDAVAČA
Nikola Petrović

DIZAJN I OPREMA
Nenad Baćanović

ŠTAMPA COLORGRAFX

ISBN: 978-86-86383-31-0

Tiraž: 700

Beograd, 2019.

Sadržaj

Uvod	7
Šta je NATO?	9
Istorijat i razvoj.....	10
Promena načina funkcionisanja NATO nakon 1989. Strateški koncepti	12
Struktura NATO,najvažnije institucije i kako se donose odluke	15
Civilna struktura NATO	15
Uloga generalnog sekretara i Međunarodnog sekretarijata NATO.....	16
Komiteti podređeni Severnoatlantskom savetu, Komitetu za planiranje odbrane i Grupi za nuklearno planiranje.....	16
Uloga Parlamentarne skupštine NATO.....	17
Vojna struktura NATO.....	17
Struktura Međunarodnog vojnog sekretarijata.....	18
NATO „vojska“	19
Finansiranje NATO.....	20
Nove politike: hibridno ratovanje i sajber bezbednost.....	20
Nove politike: borba protiv nasilnog ekstremizma.....	22
Uloga NATO u izgradnji mira: saradnja sa UN i drugim međunarodnim organizacijama.....	23
Mesto NATO u evropskoj bezbednosnoj strukturi	25
Odnos EU i NATO	25
Tramp i NATO	27
Saradnja NATO i OEBS.....	29
Kako se postaje članica NATO?	29
Šta je Partnerstvo za mir?.....	33
Nastanak i razvoj programa Partnerstvo za mir	34
Osnovni dokumenti Partnerstva za mir.....	38
Osnovna tela Partnerstva za mir.....	39
Učešće država partnera u Partnerstvu za mir	40
*Koji su mehanizmi Partnerstva za mir?.....	42
Ambasade „kontaktne tačke NATO“	44
Obaveze država učesnica PzM	45
Odnos NATO i Rusije.....	47

Ostali partnerski programi NATO	51
Mediterranski dijalog	51
Istanbulska inicijativa za saradnju	52
NATO i bezbednosna saradnja u jugoistočnoj Evropi.....	52
NATO Inicijativa za jugoistočnu Evropu	52
Proces saradnje ministara odbrane zemalja Jugoistočne Evrope.....	53
Jadranska povelja.....	53
Sastanci političkih direktora ministarstava odbrane Zapadnog Balkana ..	54
Balkanske vojno-medicinske snage	54
Konferencija načelnika generalštabova balkanskih zemalja	54
Srbija i NATO.....	55
Istorijat odnosa Jugoslavija/Srbija i NATO.....	55
NATO bombardovanje SR Jugoslavije 1999.....	55
Odnosi SRJ/Srbija – NATO od 5. oktobra 2000. do 17. februara 2008	58
Saradnja Srbija NATO od 2008. do danas	60
Šta je do sada postignuto u saradnji Srbije i NATO	62
Koristi Republike Srbije od učešće u PzM i uopšte od saradnje sa NATO.....	65
Saradnja sa NATO poverilačkim fondom.....	65
NATO Koncept operativnih sposobnosti snaga Vojske Srbije.....	65
Sertifikacija centara za obuku i kodifikacija naoružanja i vojne opreme	66
Program Nauka za mir	66
Program unapređenja obrazovanja u odbrani	67
Rad delegacije pri Parlamentarnoj skupštini NATO.....	68
Učešće u NATO vežbama.....	68
IPAP i novi IPAP	70

Skraćenice:

ABHO - atomsko-biološko-hemijska odbrana

ACO - Saveznička komanda za operacije (eng. Allied Command Operations)

ACT - Saveznička komanda za transformaciju (eng. Allied Command Transformation)

ARW – „napredna istraživačka radionica“ (eng. Advanced research workshop)

AWACS - Vazduhoplovni sistem za upozoravanje i kontrolu (eng. Airborne early warning and control)

BiH – Bosna i Hercegovina

BMTF - Balkanske vojnomedicinske snage (eng. Balkan Medical Task Force)

CVE – borba protiv nasilnog ekstremizma (eng. countering violent extremism)

DEEP – Program unapređenja obrazovanja u odbrani (eng. Defence Education Enhancement Programme)

EAPC – Savet evroatlantskog partnerstva (eng. Euro-Atlantic Partnership Council)

EU – Evropska unija

EUCOM – Evropska komanda SAD (eng. US European Command)

IPCP – Individualni program partnerstva i saradnje (eng. Individual Partnership and Cooperation Programme)

IPP – Individualni program partnerstva (eng. Individual Partnership Programme)

IFOR/SFOR – Implementacione snage/Stabilizacione snage (eng. Implementation Force/Stability Force)

ISAF – Međunarodne snage za bezbednosnu pomoć (eng. International Security Assistance Force)

ISIL - tzv. „Islamska država Iraka i Levanta“

KFOR – Kosovske snage

MLO – NATO Kancelarija za vezu

NAC – Severnoatlantski savet (eng. North Atlantic Council)

NACC – Savet za severnoatlantsku saradnju (eng. North Atlantic Cooperation Council)

NATO – Severnoatlantska alijansa (eng. North Atlantic Treaty Organization)

NATO PA – Parlamentarna skupština NATO (eng. NATO Parliamentary Assembly)

NCS – Kodifikacioni sistem NATO (eng. NATO Codification System)

NICP – Partnerstvo u domenu sajbera NATO i industrije (eng. NATO Industry Cyber Partnership)

NSPA – NATO Agencija za podršku i nabavke (eng. NATO Support and Procurement Agency)

NTF – NATO Poverilački fond (eng. NATO Trust Fund)

PARP – Proces planiranja i pregleda (eng. Planning and Review Process)

PzM – Partnerstvo za mir

OEBS – Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

SACT – Vrhovni saveznički komandant za transformaciju (eng. Supreme Allied Commander Transformation)

SACEUR – Vrhovni komandant savezničkih snaga u Evropi (eng. Supreme Allied Commander Europe)

SAD – Sjedinjene Američke Države

SALW – lako i malokalibarsko naoružanje (eng. small arms and light weapons)

SB UN – Saveta bezbednosti Ujedinjenih Nacija

SCG – Državna zajednica Srbija i Crna Gora

SEEC – Forum za pomoć zemljama jugoistočne Evrope (eng. South East Europe Clearinghouse)

SEEGROUP – Nadzorna grupa za bezbednosnu saradnju u Jugoistočnoj Evropi (eng. South East Europe Security Cooperation Steering Group)

SHAPE – Vrhovna komanda savezničkih snaga za Evropu (eng. Supreme Headquarters Allied Powers Europe)

SOFA – Sporazum o statusu snaga (eng. Status of Forces Agreement)

STO – Organizacija za nauku i tehnologiju NATO (eng. Science and Technology Organization)

SSSR – Sovjetski Savez (Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika)

SPS – program NATO „Nauka za mir“ (eng. Science for Peace and Security)

SRJ – Savezna Republika Jugoslavija

SSP – Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju

TCP – Prilagođeni program saradnje (eng. Tailored Cooperation Programme)

UN – Ujedinjene nacije

ZBOP – Zajednička bezbednosna i odbrambena politika EU (eng. Common Security and Defence Policy)

ZSBP – Zajednička spoljna i bezbednosna politika EU (eng. Common Foreign and Security Policy)

ZEU/WEU – Zapadnoevropska unija

Uvod

Danas, tačno 20 godina nakon bombardovanja Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) od strane Severnoatlantske alijanse (eng. *North Atlantic Treaty Organization*, NATO), sa pravom se može reći da je odnos Republike Srbije i NATO više nego kompleksan. Republika Srbija je od 2007. članica NATO programa Partnerstvo za mir (eng. *Partnership for Peace*, PzM), kao i sve ostale evropske države koje nisu članice alijanse (osim Kipra). To znači da je Srbija uspostavila aktivan program saradnje sa NATO u oblastima po njenom izboru, koji je 2015. godine unapređen kroz Individualni akcioni plan partnerstva (eng. *Individual Partnership Action Plan*, IPAP) i koji predstavlja najviši oblik saradnje dostupan državama nečlanicama.

U međuvremenu, NATO je nastavio da se širi na području jugoistočne Evrope, tako da je Srbija danas gotovo u potpunosti okružena članicama NATO. Nakon ulaska Bugarske i Rumunije 2004, Hrvatske i Albanije 2009. i potom Crne Gore 2017. u ovu političko-vojnu alijansu, jedini deo Jadranskog mora koji nije pod kapom NATO je mali izlaz BiH kod Neuma. Nakon prihvatanja Prespanskog sporazuma iz 2018. i uspešne promene imena, očekuje se da će tokom 2019. godine Severna Makedonija stupiti u punopravno članstvo Alijanse. Bosna i Hercegovina i pored unutrašnjih dvojbi, treba da pokrene Akcioni plan za članstvo (MAP) za koji je dato odobrenje na sastanku ministara spoljnih poslova NATO decembra 2018. U bezbednosnom smislu, teritoriju Kosova i Metohije kontroliše NATO kroz međunarodne misiju *Kosovske snage* (KFOR), a na osnovu Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih Nacija (SB UN).

Drugim rečima, u postojećem strateškom okruženju, Srbija je, bez obzira na sve izazove, upućena na saradnju sa NATO kako bi ostvarila svoje primarne bezbednosne interese, kao i saradnju sa Evropskom unijom (EU). Ova saradnja značajno je opterećena kompleksnim, a otvorenim pitanjem Kosova; te nasleđem bombardovanja 1999. godine, ali je itekako značajna kako za državu tako i građane.

Stoga je cilj ove publikacije da doprinese boljem upoznavanju građana Srbije sa funkcionisanjem i ciljevima NATO i angažovanjem ove političko-vojne organizacije na prostoru Evrope, kao i sa modalitetima njene saradnje sa Srbijom, odnosno drugim partnerskim državama.

Šta je NATO?

NATO je političko-vojna organizacija nastala prema odredbama Povelje Ujedinjenih nacija (UN), koja funkcioniše i kao vojno-odbrambeni savez i kao politička alijansa država koje dele iste vrednosti i teže ispunjavanju istih ciljeva, na način na koji je to definisano osnivačkim aktom – Severnoatlantskim ugovorom (eng. *North Atlantic Treaty*) iz 1949. godine. Osnovna svrha NATO je zaštita bezbednosti i slobode država članica. Svaka država članica je samostalna i zadržava svoj puni suverenitet, drugim rečima ne postoji neko telo u okviru NATO koje može da „naredi“ državama članicama da se ponašaju na određeni način ukoliko one to ne žele.

Svrha NATO, kako je to definisano u Severnoatlantskom ugovoru je da brani „slobodu, zajedničku baštinu i civilizaciju svojih naroda, koja je zasnovana na načelima **demokratije, individualne slobode i vladavine prava**.”

NATO ne treba shvatati kao isključivo vojnu alijansu, kao što je često slučaj. Naprotiv, ova alijansa je *par excellence* politički forum, gde članice raspravljaju o pitanjima od zajedničkog interesa i formulišu zajedničke pristupe njima.

© BY-SA 3.0

Države članice NATO

NATO je i forum u okviru koga države Severne Amerike i Evrope raspravljaju o bezbednosnim problemima, odnosno pretnjama; i preduzimaju zajedničke akcije kako bi se sa njima adekvatno suočile. Kao takav, NATO je i najvidljiviji izraz tzv. transatlantskih odnosa, ili „veze“, pod kojom se razume bliska saradnja između Severne Amerike i Evrope u mnogim oblastima, a koja je opet zasnovana na uverenju o tome da postoje iste vrednosti i interesi koje one dele.

Delovanje NATO se stoga zasniva na međusobnoj političkoj i vojnoj saradnji, planiranju, koordinaciji i usaglašavanju 29 država članica. Nakon okončanja Hladnog rata, NATO je razvio bilateralnu partnersku saradnju sa nizom država, kao i nekoliko multilateralnih programa partnerstava zasnovanih na geografskom principu.

Istorijat i razvoj

NATO je nastao nakon Drugog svetskog rata, 1949. godine. Saveznici koji su pobedili Sile Osovine nisu uspeali da formulišu novi svetski poredak koji bi bio zasnovan na saradnji i poverenju, što je bila i osnovna namera iza formiranja UN. Ideološka polarizacija između zapadnog bloka prevedenog Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) i istočnog bloka prevedenog Sovjetskim Savezom (SSSR), učinila je da oba bloka svoju bezbednost osiguraju kroz formiranje dva saveza: NATO i Varšavskog pakta. NATO je nastao prvi, kao odgovor na nedemokratsko preuzimanje vlasti od komunističkih partija u zemljama Srednje i Istočne Evrope: Poljskoj, Čehoslovačkoj i Mađarskoj, a koje je u tome aktivno podržao SSSR.

U idejnom smislu, NATO je utemeljen na nekoliko dokumenata. Na prvom mestu je Atlantska povelja iz 1941. godine u kojoj su Frenklin Ruzvelt, predsednik SAD, i Vinston Čerčil, predsednik britanske vlade, objavili zajednička načela delovanja dveju država u uređenju sveta nakon završetka Drugog svetskog rata. Potom je usledilo usvajanje Povelje UN, koja priznaje pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu u slučaju oružanog napada (član 51.) i predstavlja osnovu za stvaranje regionalnih vojno-političkih saveza. Prvi takav savez predstavlja Briselski sporazum iz 1948. koji je direktno prethodi Severnoatlantskom sporazumu i koji su Francuska, Velika Britanija, Belgija, Holandija i Luksemburg sklopile na vremenski period od pedeset godina, s ciljem da se osigura kolektivna odbrana država članica i pospeši njihova ekonomska, socijalna i kulturna saradnja. Iz Briselskog sporazuma je potom nastala Zapadnoevropska unija (ZEU/WEU), odbrambeni savez kome je pristupila većina država članica Evropske zajednice (potom EU). Ona je 2008. godine, po isteku važenja Briselskog sporazuma, ugašena, dok je većina njenih institucija Ugovorom iz Nice integrisana u sastav novoformirane Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike (eng. *Common Security and Defence Policy*, ZBOP) EU.

Jezgro zapadnih država od kojih će većina ući u članstvo nove alijanse stvoreno je kroz Maršalov plan. Naime, 1947. SAD su na inicijativu tadašnjeg državnog sekretara Džordža Maršala pokrenule sveobuhvatan program pomoći u iznosu od 13 milijardi (tadašnjih) dolara za ekonomsku obnovu Zapadne Evrope. Program, koji je okončan četiri godine kasnije, bio je zasnovan na želji SAD da ojačaju države Evrope kako bi imali partnere sa kojima mogu da trguju. Istovremeno predstavljao je i instrument za jačanje demokratskih režima u ovim državama. Posledično, većina država koje su se opredelile za prihvatanje programa i razvijanje tržišne privrede i demokratije ušle su sastav Alijanse kada je osnovana.

Potpisivanje Severnoatlantskog sporazuma u Vašingtonu, SAD, 1949. godine

Potpisivanjem Severnoatlantskog ugovora, poznatog i pod nazivom Vašingtonski ugovor, stvoren je 1949. godine NATO. Ugovor je potpisalo 12 država: Belgija, Danska, Francuska, Holandija, Island, Italija, Kanada, Luksemburg, Norveška, Portugalija, SAD i Velika Britanija. Tokom trajanja Hladnog rata sporazumu su se priključili Turska i Grčka 1952, kao i Španija 1982. godine.

Severnoatlantski ugovor utvrđuje i obavezu država članica da će, u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija, rešavati sve međunarodne sporove miroljubivim sredstvima (član 1.) i doprinositi razvoju miroljubivih i prijateljskih međunarodnih odnosa (član 2.).

Međutim, stvaran osnov na kome je NATO „izgrađen“ u simboličkom smislu predstavlja član 5. ugovora, koji definiše obavezu međusobne solidarnosti ukoliko dođe do agresije na jednu ili više članica. Na državama članicama je da se opredele da li će ta solidarnost – odnosno, njihova reakcija – biti vojne prirode. Drugim rečima, ovaj član ne definiše automatsku vojnu pomoć svih država članica napadnutoj državi članici/državama članicama, ali precizno definiše agresiju na jednu ili više članica kao napad na sve njih.

Drugi ključan član je član 4. kojim se definiše da će se članice konsultovati svaki put, kada jedna od njih smatra da su joj ugroženi teritorijalni integritet, politička nezavisnost ili bezbednost. Upravo ovaj član je otvorio mogućnost da NATO preraste u jednu strukturu koja se ne bavi samo „čvrstom“ bezbednošću, odnosno odbranom teritorija svojih članica, već i drugim bezbednosnim i političkim izazovima. U ovom članu, dakle, nalazimo osnovu za dalji razvoj NATO nakon okončanja Hladnog rata.

Promena načina funkcionisanja NATO nakon 1989. Strateški koncepti

Od svog osnivanja, 1949. godine, i tokom čitavog Hladnog rata, prirodu, ulogu i svrhu NATO jasno je određivalo postojanje rivalskog ideološkog bloka oličenog u Varšavskom paktu. Evropa je bila podeljena „gvozdenom zavesom“, a osnovna uloga NATO je bila održavanje vojne moći država članica na nivou potrebnom radi odvratanja, kako bi se moglo odgovoriti na bilo kakav izazov od strane SSSR i država Varšavskog pakta. Rivalstvo dva saveza bilo je odraz globalne spoljnopoličke dinamike, oličene u ravnoteži snaga dve strane, sa povremenim lokalnom „ekcesima“ i surovim ratovima „preko posrednika“ (eng. *proxy wars*) u kojima je dominantna bila ideološka nota (npr. u Koreji, Vijetnamu, Avganistanu itd.).

Završetak Hladnog rata, raspuštanje Varšavskog pakta i raspad Sovjetskog saveza otklonio je suštinsku pretnju širokog vojnog sukoba u Evropi. **Mnogi su poverovali da će nestankom tradicionalnih protivnika prestati i potreba za postojanjem NATO.** Međutim, izbijanje niza regionalnih sukoba u Evropi, pre svega onog u bivšoj Jugoslaviji, podstaknutih etničkim ili verskim razlozima, navelo je članice da ostanu dosledne principima kolektivne odbrane i saradnje u okviru Alijanse, uverene da njeno postojanje i dalje predstavlja najbolju garanciju za vlastitu bezbednost. Fokus NATO se prenosi na prethodno pomenuti član 4. Severnoatlantskog ugovora. Od čvrsto povezanog saveza odgovornog za kolektivnu odbranu, **Alijansa se pretvara u regionalnu organizaciju kolektivne bezbednosti.** Osnove njenog daljeg delovanja i transformacije izložene su u *Strateškom konceptu*, iz 1991. godine.

Ovo je dokument koji opisuje svrhu i zadatke NATO, razmatra strateške perspektive u svetlu izmenjenog međunarodnog okruženja i postavlja temelje novom pristupu bezbednosti na početku 21. veka. Takođe, Strateškim konceptom daju se i smernice za transformaciju snaga i sposobnosti Alijanse. Kao posledica Strateškog koncepta preduzeta je korenita reforma komandne strukture i snaga i pokrenuta saradnja i dijalog sa državama koje nisu članice NATO.

Time je udaren temelj novom pristupu. NATO postaje mnogo više od odbrambenog saveza. **Uspeo je da geografski i politički dopre do svojih bivših protivnika** i da radi na izgradnji i očuvanju mira i bezbednosti unutar i van evroatlantskog prostora. Pristup je dalje osnažen usvajanjem novog strateškog koncepta iz 1999. kojim je promovisan novi, kooperativan pristup bezbednosti, naznačeni novi izazovi i tako dopunjena uloga NATO u odnosu na onu iz 1999. godine. Lideri NATO su organizaciju sada videli kao jedan od „stubova bezbednosti“ u Evropi i svetu, uz UN, Organizaciju za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS), EU i njenu Zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku (ZSBP).

Uloga NATO u operacijama upravljanja krizama, dakle van teritorije država članica, ali i dalje na prostoru za koji je po osnivačkom ugovoru zadužen – Severne Amerike, severnog Atlantika i celokupne Evrope – dodatno je

promovisana. Lideri država članica su tokom 1990-ih zauzeli stav da je funkcija NATO i da se direktno angažuje na sprečavanju ratnih dejstava tokom etničkih konflikata na Balkanu. Prvo takvo angažovanje bilo je usmereno protiv snaga Vojske Republike Srpske u Bosni, 1995. godine, a u skladu sa odlukom UN. Drugo, mnogo kontroverznije zato što prethodno nije pribavljena odluka SB UN, bilo je bombardovanje SRJ, kojim je kulminirao sukob na Kosovu i Metohiji 1999. godine.

Kako su se navedeni procesi odvijali, potvrđena je centralna uloga NATO u garantovanju bezbednosti evroatlantskog regiona. Mnoge države partneri iskazale su težnju da postanu buduće članice Alijanse. Tri države centralne Evrope (Češka, Mađarska i Poljska) postale su članice aprila 1999. godine (na pedesetogodišnjicu postojanja NATO i tokom bombardovanja SRJ). Sedam država Centralne i Istočne Evrope (Bugarska, Estonija, Letonija, Litvanija, Rumunija, Slovačka i Slovenija) postale su članice 2004, a Albanija i Hrvatska 2009. godine.

Teroristički napadi na Njujork i Vašington 2001. godine izazvali su novo preispitivanje strateškog usmerenja NATO. Na osnovu praktičnih iskustava i promena u percepciji bezbednosnih izazova, NATO je 2010. objavio novi strateški koncept. Koncept se i dalje temelji na tri osnovna postulata: kolektivnoj odbrani kao osnovnoj ulozi NATO, upravljanju krizama i kooperativnoj bezbednosti. **NATO se usmerio na davanje odgovora na nove, asimetrične pretnje poput terorizma i sajber bezbednosti**, kao i na upravljanje krizama van teritorije određene u osnivačkim ugovorima.

NATO je, takođe, angažovan u nizu operacija: od Kosova i Metohije (eng. *Kosovo Force*, KFOR), preko Sredozemnog mora (*Aktivno nastojanje*, eng. *Active Endeavour*), do najveće tekuće operacije u Avganistanu (*Međunarodne snage za bezbednosnu pomoć*, eng. *International Security Assistance Force*, ISAF).

Struktura NATO, najvažnije institucije i kako se donose odluke

Civilna struktura NATO

Političko i vojno sedište NATO nalazi se u Briselu. U njemu su smeštene stalne delegacije država članica Alijanse, generalni sekretar NATO, međunarodni sekretarijat, međunarodni vojni sekretarijat, kao i brojne agencije NATO. U Briselu zaseda Severnoatlantski savet (eng. *North Atlantic Council*, NAC) i ostali vojni komiteti Alijanse.

Severnoatlantski savet je najvažnije političko telo Alijanse. NAC je jedino telo ustanovljeno Severnoatlantskim ugovorom (član 9.), čija je svrha da donosi sve ključne odluke koje se tiču NATO. Savet se okuplja na različitim nivoima: uglavnom jednom nedeljno na nivou stalnih predstavnika (tada se govori o „stalnom savetu“, eng. „*Permanent Council*“), a najmanje dva puta godišnje na nivou ministara inostranih poslova i odbrane. Periodično se održava kao samit na visokom nivou, odnosno na njemu učestvuju predsednici država i vlada. Bez obzira na kom nivou su donete, odluke imaju jednak autoritet i važnost, i odražavaju stanovište svake pojedinačne vlade. Drugim rečima, **sve odluke se donose jednoglasno**. Savet se obično sastaje kako bi razmatrao politička i bezbednosna pitanja od zajedničkog interesa ili ona koja zahtevaju donošenje zajedničke odluke.

© NATO

Sastanak Severnoatlantskog saveta (u formaciji ministara odbrane država članica NATO), februara 2019.

Komitet za planiranje odbrane je glavno telo koje se bavi najvažnijim odbrambenim problemima, kao i pitanjima u vezi sa planiranjem kolektivne odbrane. Ono daje smernice organima iz vojne strukture NATO, i u svom delokrugu delovanja, ima isti autoritet kao i Severnoatlantski savet, u vezi sa pitanjima koja spadaju u njegovu nadležnost. Kao i Severnoatlantski savet, obično se sastaje na nivou stalnih predstavnika, a najmanje dva puta godišnje na nivou ministara odbrane.

Grupa za nuklearno planiranje okuplja ministre odbrane država članica NATO, i odgovorna je za razmatranje pitanja iz okvira nuklearne politike Alijanse, u širokom rasponu od kontrole nuklearnog naoružanja, komunikacionih i informatičkih sistema, do pitanja raspoređivanja nuklearnog naoružanja.

Svim ovim institucijama predsedava generalni sekretar NATO, ili u slučaju odsustva, njegov zamenik.

Uloga generalnog sekretara i Međunarodnog sekretarijata NATO

Generalni sekretar NATO je najvažniji zvaničnik koji govori i nastupa u ime Alijanse. Generalni sekretar je uglavnom istaknuti službenik višeg ranga; po nepisanom pravilu, iz neke od evropskih država članica NATO, dok je zamenik/ca generalnog sekretara, opet po nepisanom pravilu, iz SAD. Generalnog sekretara predlažu vlade država članica, a postavlja Severnoatlantski savet, na period od četiri godine. On se nalazi i na čelu Međunarodnog sekretarijata NATO.

Međunarodni sekretarijat je savetodavno i administrativno telo koje pruža podršku radu predstavnika država članica u sedištu NATO. Čine ga službenici iz država članica, direktno zaposleni u NATO ili delegirani od svojih vlada.

Komiteti podređeni Severnoatlantskom savetu, Komitetu za planiranje odbrane i Grupi za nuklearno planiranje

Severnoatlantskom savetu, Komitetu za planiranje odbrane i Grupi za nuklearno planiranje podređeni su mnogi komiteti i radne grupe koje se bave različitim aspektima delovanja NATO, pomažući u procesu donošenja odluka, među kojima kao najznačajniji izdvajaju Politički komitet, Komitet za pregled odbrane, Komitet za ekonomiju, Komiteti za civilni i vojni budžet, Konferencija nacionalnih direktora za naoružanje, Komitet za nauku, Komitet za izazove modernog društva, i najzad Političko-vojni nadzorni komitet Partnerstva za mir.

Uloga Parlamentarne skupštine NATO

Parlamentarna skupština NATO (eng. *NATO Parliamentary Assembly*, NATO PA) je međuparlamentarni forum država članica NATO, koji okuplja evropske i severno-američke poslanike, na kojem se razmatraju pitanja od zajedničkog interesa. Parlamentarna skupština NATO je potpuno nezavisna institucija u odnosu na Alijansu i predstavlja neformalnu vezu između nacionalnih parlamenata i NATO. Parlamenti država koje učestvuju u programu PzM u aktivnostima NATO PA deluju kao pridružene članice i njihovi predstavnici nemaju pravo glasa prilikom donošenja odluka.

Zasedanje Parlamentarne skupštine NATO u Halifaksu, Kanada, novembra 2018.

Vojna struktura NATO

Vojni komitet (eng. *Military Committee*) je najviše vojno telo NATO. Vojni komitet deluje pod nadzorom tri glavne prethodno pomenute civilne institucije, koje savetuje o vojnim i strateškim pitanjima i daje preporuke. Vojni komitet je takođe odgovoran i za primenu operativnih odluka koje je doneo Severnoatlantski savet. Vojni komitet daje smernice komandantima stratezijskih komandi, koji su u svom delokrugu odgovorni Komitetu za sprovođenje vojnih aktivnosti Alijanse.

U stalnom zasedanju, Vojni komitet čine vojni predstavnici država članica koji zastupaju svoje načelnike generalštabova. Uobičajeno je da se Vojni komitet sastaje jednom nedeljno, ali se po potrebi može okupljati i češće. Pored toga, Vojni komitet se sastaje i na nivou načelnika generalštabova, tri puta godišnje, kada se pozivaju i oba komandanta stratezijskih komandi.

U okviru PzM, redovni su sastanci Vojnog komiteta sa državama partnerima, da bi se raspravljalo o pitanjima vojne saradnje, na nivou nacionalnih

vojnih predstavnika (jednom mesečno) i načelnika generalštabova (dva puta godišnje). Predsedavajućeg Vojnog komiteta, koji po pravilu ima čin generala i dolazi iz neke evropske države, na period od tri godine prostom većinom biraju načelnici generalštabova država članica, a formalno postavlja Severnoatlantski savet. On rukovodi svakodnevnim aktivnostima Komiteta, ali i govori i nastupa u njegovo ime. Od 29. juna 2018. na toj poziciji je maršal vazduhoplovnih snaga Velike Britanije ser Stjuart Pič.

Struktura Međunarodnog vojnog sekretarijata

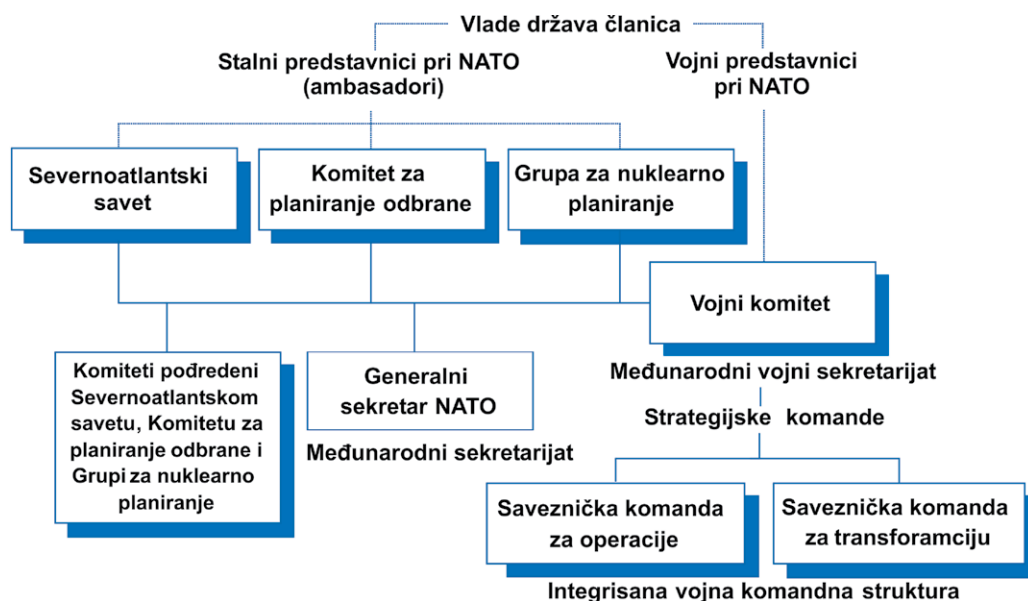
Međunarodni vojni sekretarijat (eng. *International Military Staff*) je izvršno telo koje podržava rad Vojnog komiteta. Međunarodni vojni sekretarijat pravi procene, studije i izveštaje na kojima se zasniva diskusija i proces donošenja odluka u Vojnom komitetu. U okviru Međunarodnog vojnog sekretarijata deluje nekoliko sektora: Situacioni centar NATO, Obaveštajni sektor, Sektor za operacije, Sektor za planiranje i politiku, Sektor za saradnju i regionalnu bezbednost, Sektor za logistiku, naoružanje i resurse, **Štab NATO** za konsultacije, komandu i kontrolu, Integrisana vojna struktura NATO.

NATO ima dve stratezijske komande: **Savezničku komandu za operacije** (eng. *Allied Command Operations*, ACO) i **Savezničku komandu za transformaciju** (eng. *Allied Command Transformation*, ACT). Na NATO samitu u Pragu novembra 2002. godine, uspostavljena je funkcionalna podela odgovornosti na ACO (stratezijska komanda za sve NATO operacije) i ACT (stratezijska komanda odgovorna za transformaciju odbrambenih sposobnosti NATO, obrazovanje i obuku, kao i unapređenje interoperabilnosti, odnosno sposobnosti oružanih snaga jedne zemlje da deluju na izvršenju zadatka zajedno sa oružanim snagama drugih zemalja, u multinacionalnom kontekstu).

Štab ACO smešten je u Vrhovnoj komandi savezničkih snaga za Evropu (eng. *Supreme Headquarters Allied Powers Europe*, SHAPE), u Monsu (Belgija). Na operativnom nivou nalaze se dve Komande združenih snaga, jedna u Brunsumu (Holandija) i druga u Napulju (Italija), kao i Združena komanda u Lisabonu (Portugalija).

Na čelu ACO nalazi se Vrhovni komandant savezničkih snaga u Evropi (eng. *Supreme Allied Commander Europe*, SACEUR), koji je istovremeno i komandant Evropske komande SAD (eng. *US European Command*, EUCOM) sa sedištem u Štutgartu (Nemačka).

ACT se nalazi u Norfolku, Virdžinija (SAD) i na njenom čelu je Vrhovni saveznički komandant za transformaciju (eng. *Supreme Allied Commander Transformation*, SACT). ACT je odgovorna za unapređivanje i nadzor tekuće transformacije vojne strukture, snaga, sposobnosti i doktrine NATO. Posebnu pažnju ACT posvećuje unapređivanju obrazovanja i obuke, i usavršavanju interoperabilnosti, u okviru Alijanse. ACT je zadužen i za razvoj naučno-istraživačkih i tehnoloških programa.

Struktura NATO

NATO „vojska“

NATO nema stajaću vojsku u klasičnom smislu. Glavni deo tzv. „NATO snaga“ čine oružane snage država članica, koje su pod komandom tih država, a stavljaju se na raspolaganje Alijansi u slučaju potrebe obavljanja određenih misija. U svakom slučaju, pod komandom svojih strategijskih komandanata, Alijansa obezbeđuje zajedničko planiranje, vežbe i raspoređivanje snaga, ustupljenih od država članica, saglasno zajednički usvojenom Pregledu odbrane. U tom smislu, **NATO deluje kao mehanizam za okupljanje snaga**, omogućavajući državama članicama da učestvuju u misijama i operacijama upravljanja krizama, te se na taj način dobija integrisana vojna struktura NATO. Jedino što je u „vlasništvu“ Alijanse jeste (protiv)vazдушna odbrana i nadzor, kao i obaveštavanje. Najpoznatiji sistem kojim NATO u ovom smislu raspolaže jeste Vazduhoplovni sistem za upozoravanje i kontrolu (eng. *Airborne early warning and control*, AWACS).

AWACS 2018

Finansiranje NATO

NATO je međuvladina organizacija, kojoj države članice uplaćuju sredstva za obavljanje redovnih aktivnosti i obezbeđivanje neophodnih uslova za konsultacije, donošenje odluka i dalje sprovođenje onoga što je dogovoreno. Ta sredstva države članice uplaćuju u zajednički budžet direktno, prema dogovorenoj formuli za raspodelu troškova, određenoj prema ekonomskoj moći svake od država članica. Finansiranje zajedničkog budžeta NATO ostvaruje se kroz odvojene civilne i vojne budžete i kroz poseban „Program investiranja u bezbednost“.

Najveći deo finansijskog doprinosa svake države članice, ostvaruje se indirektno, kroz vojne troškove za sopstvene oružane snage, posebno kroz troškove kojima se razvija interoperabilnost sa oružanim snagama drugih država članica. **Drugim rečima, većina izdvajanja za NATO su u suštini izdvajanja za unapređenje sopstvenih vojnih snaga.**

Takođe, države članice same snose troškove svojih snaga angažovanih u okviru NATO operacija.

Nove politike: hibridno ratovanje i sajber bezbednost

Za NATO, hibridni rat, odnosno hibridno ratovanje predstavlja jedan od ključnih izazova. Pod hibridnim ratom u Alijansi razumeju „propagandu, prevaru, sabotažu i druge nevojne taktike“ obima i intenziteta bez presedana, do kojih je došlo „zahvaljujući promenama u tehnologiji i (rastu) globalne povezanosti“. Sajber odbrana se na agendi jednog samita prvi put našla 2002. u Pragu. Međutim, pravi signal za uzbunu predstavljali su napadi (pretpostavlja se, ruskih) hakera na Estoniju i njene institucije aprila-maja 2007. godine. Važnost novog prostora na kome se sukob odvija potvrđena je i Gruziji 2008.

Prema NATO strategiji (pružanja odgovora na hibridno ratovanje), država koja je napadnuta prva je odgovorna za sopstvenu bezbednost; ali ona uvek može, u kontekstu kolektivne odbrane zatražiti pomoć Alijanse. Zajedno sa EU, u januaru 2018. NATO je u Helsinkiju uspostavio Evropski centar izvrsnosti (eng. *Center of Excellence*) za suprotstavljanje hibridnim pretnjama; da bi se u julu 2018. politički lideri dogovorili da uspostave timove sa istim zadatkom, skrojene po potrebama članica. Najzad, u okviru odeljenja za obaveštajni i bezbednosni rad deluje i jedinica za analizu hibridnih pretnji.

Hibridne pretnje su u razumevanju NATO vojne i ne-vojne, otvorene i prikrivene; i uključuju (kampanje) dezinformisanja, sajber napade, ekonomski pritisak, razmeštanje ilegalnih naoružanih grupa i korišćenje redovnih snaga. Koriste se kako bi se „zamagliła granica između rata i mira“ i unela sumnja u pogledu

stvarnih ciljeva operacije. Strategija pružanja odgovora na hibridne pretnje zasnovana je na principima pripreme (razmene informacija, učenja i obuke), odvratanja (osmišljavanja konkretnih protiv-aktivnosti) i na kraju, odbrane.

© NATO

Sesija posvećena sajber odbrani tokom Samita NATO u Varšavi 2016. godine

Deo ovog novog, hibridnog ratovanja su i sajber pretnje. Na njih NATO odgovara u okviru svoje sajber odbrane, polazeći od pretpostavke da je sajber četvrti „prostor“, uz zemlju, vazduh i more na kome se mora braniti od pretnji; kao i načela da i u sajber prostoru važi međunarodno pravo. Politički lideri su u Varšavi 2016. prihvatili obavezu unapređenja kapaciteta; uspostavljeni su timovi „za brzo reagovanje“ koji su non-stop na raspolaganju članicama. U skladu sa novim razumevanjem, uspostavlja se i centar za operacije u sajber prostoru, a pokretanjem posebne inicijative NATO sajber industrijsko partnerstvo (eng. *NATO Industry Cyber Partnership*) učinjen je i prvi korak prema industriji (odbrane).

Ključni za opisane napore jesu proces planiranja odbrane i koncept tzv. „pametne odbrane“ (eng. *smart defence*); u okviru njih se definišu ciljevi koje treba postići kroz konkretne projekte i vežbe. NATO izdvaja tri: platformu za deljenje informacija o malveru (eng. *malware*); multinacionalni projekat izgradnje kapaciteta; i projekat obrazovanja i praktične obuke. Među vežbama, najznačajnije su godišnja vežba „sajber koalicije“ zainteresovanih članica, odnosno godišnja vežba reagovanja u kriznim situacijama. NATO centar izvrsnosti u Talin (Estonija), škola za komunikacije i informisanje u Latini (Italija) i škola u Oberamergau (Nemačka), kao i Koledž odbrane u Rimu neke su od ustanova koje rade na unapređenju kapaciteta Alijanse, kako kod civila, tako i nižih i viših oficira.

Ovlašćen da usaglasi stav saveznica u pogledu pružanja odgovora na hibridne pretnje jeste Severnoatlantski savet; njega savetuje Komitet za sajber odbranu, a koordinaciju dogovorenog dalje sprovodi poseban Odbor za upravljanje sajber odbranom. Najzad, u Monsu (Belgija) je smešten tehnički centar, koji pruža usluge (savete) u pogledu neposrednog odgovora na sajber napad(e).

Nove politike: borba protiv nasilnog ekstremizma

Jedna od značajnijih „novih politika“ koje su u fokusu Alijanse poslednjih godina jeste i borba protiv nasilnog ekstremizma (eng. *countering violent extremism*, CVE). U razumevanju NATO, jedan od „posrednika“ u rastu nasilnog ekstremizma jesu i procesi regrutacije „boraca iz inostranstva“ od radikalnih grupa (među kojima je tzv. „Islamska država Iraka i Levanta“ - ISIL bio najznačajniji) kako bi se borili na Bliskom Istoku, ali – što je neposredniji izazov – i u samim članicama u kojima su odrasli i prošli kroz proces radikalizacije, tako što su u potrazi za odgovorom na egzistencijalne i društvene dileme, prihvatili radikalna tumačenja, odnosno učenja. Neka od tih učenja i tumačenja mogu biti inspirisana islamom, ali i ne moraju; „borci iz inostranstva“ prisutni su i na području istočne Ukrajine, recimo, a Srbija je jedna od zemalja iz koje su ljudi odlazili da se bore na oba prostora.

Tako se društva, pre svih, Zapadne Evrope, suočavaju sa novom evolucijom fenomena „domaćeg terorizma“ (eng. *homegrown terrorism*): čelnici Al-Kaide, Al-Nusre i tzv. „Islamske države“ su u kontinuitetu pozivali – i u nekim situacijama, upućivali – radikalizovane mlade ljude da napadnu „nevernike“ tamo gde su najslabiji: u gradovima, na javnim prostorima, mestima susreta velikog broja ljudi, ali i pred simbolima vlasti (ispred parlamenata, recimo), tehnikama koje je teško preduprediti (napad iznajmljenim vozilom, recimo). Nemali broj napada je u međuvremenu i sprečen. Kapaciteti snaga bezbednosti su ipak ograničeni; broj onih koji su iz NATO članica otišli da se bore procenjuje se na 2,500 (odnosno, čak 11,000 ako se uključe i tzv. partnerske zemlje, pre svega Severne Afrike i Bliskog Istoka). Strano poreklo ubrzalo je njihovu radikalizaciju u kontekstu dokazivanja „domaćima“; umesto umerenijim, češće su pristupali radikalnijim grupama koje su pritom bile bolje organizovane i finansirane. Analiza Tomasa Heghamera ukazuje da svaki deveti „povratnik“ razmišlja o napadu na neku od meta na Zapadu – i da među njima dominiraju veterani (učestvovali su u polovini svih planiranih napada). Ova stopa je još viša kod napada koji su pokušani, odnosno onih koji su bili uspešni. Zbog svega navedenog, napadi „usamljenih vukova“ (eng. *lone wolf*) smatraju se bezbednosnom pretnjom koja će potrajati „najmanje generaciju“.

Drugu značajnu pretnju, odnosno njen izvor u savremenom kontekstu čini radikalna (ekstremna) desnica i naročito tzv. beli suprematisti. Tako je u SAD, od 2001. do 2013. broj stradalih u napadima pokrenutim od pojedinaca i grupa sa ekstremne desnice šest puta veći (200 naspram 33) nego od radikalnih islamista. Andres Breivik je poslužio kao inspiracija nizu istomišljenika, zaključno sa vinovnikom užasnog napada na Novom Zelandu.

CVE je deo politike borbe protiv terorizma, koja je u okviru NATO temeljno razvijena. Osnov za angažovanje je u čl. 4 Severnoatlantskog sporazuma (konsultacije između članica u slučaju da je bezbednost jedne od njih ugrožena): Alijansa nudi mehanizme za razmenu ideja, najboljih praksi i naučenih lekcija

sa obe strane Atlantika. Ona takođe raspolaže kapacitetima koji se mogu iskoristiti – primer je Organizacija za nauku i tehnologiju (eng. *Science and Technology Organization*, STO), koja je realizovala više „naprednih istraživačkih radionica“ (eng. *advanced research workshop*, ARW). Drugi je Centar za izvrsnost u domenu borbe protiv terorizma (COE-DAT) u Ankari, koji je u julu 2014. počeo sa radionicama posvećenim borbi protiv „domaćeg terorizma“. Njih podržavaju države-sponzori SAD, Velika Britanija i Turska kao domaćin. Najzad, jedna od značajnijih inicijativa jeste posvećena odnosu religije i bezbednosti, gde se računa i sa samim verskim zajednicama kao saveznicima u borbi protiv radikalizacije. Deo opisanih aktivnosti se finansira i kroz program „Nauka za mir i bezbednost“ (eng. *Science for Peace and Security*, SPS).

Uloga NATO u izgradnji mira: saradnja sa UN i drugim međunarodnim organizacijama

NATO i UN rade zajedno iako je reč o organizacijama sa bitno različitim filozofijama: obe nastale po završetku Drugog svetskog rata, NATO je organizacija osmišljena da, prema potrebi ratuje kako bi mir „odbranila“; dok UN upravo održavaju mir tako što izbegavaju rat. Međutim, složenost savremenih izazova bezbednosti zahteva postojanje širokog dijaloga između ove dve organizacije. Kako UN (čl. 51 Povelje), tako i NATO (čl. 5 Ugovora) se pozivaju na koncept kolektivne odbrane; s tom razlikom da su u UN ipak pojedine države „jednakije“ od drugih, budući predstavljene u SB UN.

© NATO

Grčka fregata Limnos patrolira u Sirtskom zalivu u Libiji sa ciljem sprovođenja embarga na snabdevanje naoružanjem u okviru operacije „Ujedinjeni zaštitnik“ NATO, pod mandatom UN

U proteklih dvadeset godina, u odlukama i dokumentima koje su njihova rukovodstva usvajala, dve organizacije su se pozivale jedna na drugu: UN su bile te koje su 1995. dale mandat Alijansi da vojno interveniše u Bosni; 2001. u Avganistanu, a 2011. u Libiji. (Praktična saradnja je pritom započeta još 1992, kada su avioni u sastavu članica sprovodili embargo na uvoz naoružanja na prostoru bivše Jugoslavije.) Operacije koje su usledile po okončanju neprijateljstava u Bosni i Hercegovini (SFOR), odnosno na Kosovu (KFOR), Avganistanu (ISAF) i Libiji (pomenuta *Unified Protector*) bile su (ili su i dalje) NATO operacije sa mandatom UN. Alijansa je „uzvratila uslugu“ tako što je podržala operacije koje po mandatu UN sprovodi Afrička unija (AU) u Darfuru, Sudanu i Somaliji; kao i režim nadzora pomorskih puteva i borbu protiv pirata koji deluju u vodama Somalije. Najzad u Iraku je, opet na poziv UN od 2004. do 2011. vodila misiju obuke i opremanja iračkih snaga bezbednosti.

Ključni dokumenti koji pružaju osnov za saradnju jesu zajedničke deklaracije. Prva je usvojena 2008, a druga u septembru prošle, 2018. godine. U njoj se kaže kako su dve organizacije posvećene očuvanju međunarodnog mira i bezbednosti na temelju Povelje UN; podseća na iskustvo zajedničkog rada („operativne saradnje“) na prostoru Balkana i Avganistana; nabraja niz oblasti od zajedničkog interesovanja o kojima je uspostavljen dijalog (poput primene rezolucije 1325 „Žene, mir, bezbednost“); i činjenicu da se generalni sekretar NATO Jens Stoltenberg 2015. obavezao da će organizacija podržavati napore UN usmerene na očuvanje mira. S druge strane, NATO je u svom „sveobuhvatnom pristupu“ krizama ponovio opredeljenje da teži uspostavljanju što širih partnerstava.

Ovaj oslonac UN na NATO i obratno manifestuje se i u pojedinim institucionalnim rešenjima – tako je 1999. uspostavljena kancelarija (vojnog) oficira za vezu, kome se 2010. pridružuje i kolega-civil. Sam generalni sekretar (NATO) izveštava generalnog sekretara (UN) o napretku ostvarenom u operacijama koje Alijansa sprovodi na osnovu mandata poverenog od UN, s posebnim akcentom na oblasti upravljanja krizama i borbe protiv terorizma. Ujedno, NATO „podržava UN tamo gde može“ – kapaciteti dve organizacije se uparuju. Tako su za Alijansu komitet UN za borbu protiv terorizma (UN CTC) odnosno odsek za sprečavanje terorizma Organizacije UN za droge i kriminal (UNODC) važni partneri. Tu je i saradnja na polju sprečavanja proliferacije nuklearnog, hemijskog i biološkog naoružanja i primena vezane rezolucije 1540 SB UN. Ostale teme od interesa, pored pomenute rezolucije 1325 tiču se zaštite dece u oružanim konfliktima (i s tim u vezi, primene rezolucije 1612 kojom se zahteva da snage upućene u područje operacije budu sposobne da prepoznaju, prate i prijave svako ugrožavanje dece); ilegalne trgovine lakim i malokalibarskim oružjem (SALW od eng. *small arms and light weapons*) i najzad, pomoći u vanrednim situacijama, što je novo područje interesovanja za NATO.

Mesto NATO u evropskoj bezbednosnoj strukturi

Odnos EU i NATO

Period nakon okončanja Hladnog rata doveo je do preispitivanja transatlantskih odnosa, i u tom smislu, i odnosa NATO i EU. Pre 1992, preovladavalo je mišljenje da je NATO pre svega zadužen za bezbednosna i pitanja odbrane u Evropi, dok je Evropska zajednica (od 1993. EU) zadužena za ekonomska pitanja. Od procesa stvaranja EU i razvijanja kroz niz reformskih ugovora spoljnopolitičke i bezbednosne dimenzije, a potom i odbrambene, započeta je debata od nadležnostima i komplementarnosti EU i NATO.

NATO je prestajao da bude taj činilac neprikosnoveno i isključivo odgovoran za evropsku bezbednost. EU je postepeno razvila ZBOP, u kojoj je fokus pre svega na operacije upravljanja krizama, i njen nastanak i razvoj posledica je značajnije uloge EU na globalnoj sceni i spremnosti da na sebe preuzme veću odgovornost za zajedničku odbranu i bezbednost. Samim tim, javljale su se strepnje da bi dalji razvoj EU kao odbrambenog aktera, mogao da naruši jedinstvo i ukupnu sposobnost Alijanse. Odnosi NATO i EU ostaju i dalje nedovoljno jasni uprkos naporima uložnim u institucionalizaciju saradnje.

Većina država članica EU (njih 22 od trenutnih 28, odnosno 21 od 27 ukoliko Velika Britanija izađe iz EU) **su istovremeno i članice NATO**, te stoga postoji težnja da se odnosi EU i NATO u što većoj meri koordiniraju.

Sredinom 1990-ih, započeta je debata o izgradnji **evropskog bezbednosnog i odbrambenog identiteta** unutar Alijanse, kao načina preraspodele uloga i odgovornosti između Evrope i Severne Amerike. Međutim, ovaj koncept nikada nije zaživeo u punoj meri. Važan korak u izgradnji tih odnosa predstavljalo je usvajanje Deklaracije EU-NATO o Evropskoj odbrambenoj i bezbednosnoj politici, iz decembra 2002. godine, kojom su postavljeni osnovni principi dalje saradnje i zajedničkog delovanja EU i Alijanse, i korišćenja NATO kapaciteta za potrebe EU operacija. Skup aranžmana kojima se jasno preciziraju uslovi i modaliteti pristupa EU zajedničkim kapacitetima NATO, za operacije pod vođstvom EU, usvojeni su 17. marta 2003. godine, pod nazivom **Berlin plus** aranžmani. Nekoliko operacija EU koje su pokrenute, bile su zasnovane upravo na Berlin plus aranžmanima poput operacije Konkordija (lat. *Concordia*) u Makedoniji ili EUFOR-Althea u Bosni i Hercegovini.

Konsultacije EU i NATO se održavaju redovno na različitim nivoima: tu su sastanci visokog predstavnika EU za ZSBP i generalnog sekretara NATO, sastanci ministara spoljnih poslova NATO i EU, sastanci na ambadorskom nivou stalnih predstavnika u okviru NATO i Političko-bezbednosnog komiteta EU, vojnih komiteta NATO i EU itd. Takođe, u međuvremenu je uspostavljena i

Potpisivanje zajedničke deklaracije EU-NATO maja 2018. Na fotografiji, s leva na desno, su: Donald Tusk, predsednik Evropskog saveta, Jens Stoltenberg, generalni sekretar NATO i Žan Klod Junker, predsednik Evropske komisije.

EU ćelija za planiranje, u okviru NATO Savezničke komande za operacije, kao i NATO tim za vezu, u okviru Vojnog štaba EU.

Na samitu NATO u Varšavi 2016, označena je nova era u odnosima EU i NATO. Dve strane su potpisale Zajedničku deklaraciju, iza koje je bila namera o „pružanju novog zamajca i sadržaja“ međusobnim odnosima. Deklaracija navodi 7 oblasti u kojima saradnja zasnovana na usaglašenom planiranju i deljenju informacija između dve strane treba da bude osnažena i unapređena.

Zajednička, 74 projekta moguće je grupisati na sledeći način:

1. Saradnja u pružanju odgovora na hibridne pretnje;
2. Operativna saradnja uključujući i pomorska pitanja;
3. Sajber bezbednost;
4. Odbrambena industrija i istraživanja;
5. Zajedničke vežbe;
6. Jačanje kapaciteta;
7. Jačanje političkog dijaloga EU i NATO.

Saradnja EU i NATO

Jula 2018, predsednici Evropskog saveta i komisije, Donald Tusk i Žan Klod Junker, i generalni sekretar NATO, Jens Stoltenberg, potpisali su Drugu zajedničku deklaraciju EU i NATO kojom se poziva za unapređenje prakse primene projekata i snažniji fokus na vojnu mobilnost, borbu protiv terorizma i jačanje otpornosti na hemijske, biološke, radioaktivne i nuklearne izazove, kao i na promociju agende „Žene, mir i bezbednost.“

Tramp i NATO

Priča o odnosu aktuelnog američkog predsednika prema Alijansi vezana je, pre svega, za njeno finansiranje. Naime, nakon što je okončan Hladni rat, nastupio je period tzv. „mirovne dividende“, kada se liderima učinilo da najzad mogu osloboditi deo sredstava namenjenih odbrani od (očekivane) sovjetske invazije i preusmeriti ih u neki drugi oblik javne potrošnje. Pritom se ovaj period poklopio sa „unipolarnim trenutkom“ SAD, kada je njihova neprikosnovena vojna i politička moć obezbedila EU dve decenije relativnog blagostanja i ekonomskog napretka. Taj period je, međutim, okončan 2008/9. sa svetskom ekonomskom krizom. Troškovi odbrane SAD su u međuvremenu narasli do neslućenih visina, kako su one intervenisale, a zatim i preuzele odgovornost za bezbednost u Iraku i Avganistanu.

Na izdvajanja u obimu 2% BDP-a za odbranu (dakle za sopsvene budžete, ne budžet NATO kako se nekad percipira) članice NATO su se obavezale 2014, u kontekstu pružanja odgovora na rusku aneksiju Krima. Dogovor je da se na ovom nivou sve nađu u roku od deset godina, dakle do 2024. Međutim, pet godina je prošlo, a mnoge ostaju daleko od zadatog iznosa. Najveću kritiku SAD u ovom smislu trpi Nemačka, kao najsnažnija ekonomija Evrope. Naime, politički lideri u Berlinu su sami sebi zadali manje ambiciozan cilj – 1,5% BDP-a u istom periodu. U februaru 2019. su i tu prognozu morali da koriguju,

zbog nešto sporijeg rasta ekonomije. Budući i članice evrozone, države poput Nemačke mnogo opreznije pristupaju svakoj potrošnji, kako se ne bi našle u deficitu; a odbrana je među najvećim „potrošačima“.

© NATO

Predsednik SAD, Donald Tramp, i generalni sekretar NATO, Jens Stoltenberg, na NATO samitu u Vašingtonu, SAD, juna 2018.

Na svoj karakterističan način, Tramp je više puta poručio saveznicama u Evropi da je vreme da počnu da „plaćaju svoje račune“, pozivajući ih ne samo da dostignu NATO standard od 2% BDP-a za troškove odbrane, već i da što pre ova izdvajanja dupliraju, sa 4% BDP-a kao konačnim ciljem. U 2018, među članicama u Evropi samo se Grčka (2,4%), Poljska (2%), Velika Britanija (2,1%) i Estonija (2,1%) drže ovog standarda (naspram 3,6% SAD). Tramp, međutim, nije prvi američki predsednik koji je podsećao Evropljane na njihove obaveze; pre njega, to su činili i Obama, odnosno Buš mlađi. Nakon glasina da su SAD pod Trampom čak spremne da razmotre napuštanje Alijanse, novih kritika upućenih u januaru 2019. („mi štitimo Nemačku, mi štitimo Francusku, i za to plaćamo puno novca“) nepredvidivi američki predsednik je, makar privremeno, stavio tačku na spekulacije rečima „mi smo 100% uz NATO“, dodajući, u svom maniru, kako je njegova inicijativa doprinela da tokom 2018. bude prikupljeno „44 milijarde dolara više“. Tramp nije obavezan samo bezbednosnim interesima; već i raspoloženjem javnog mnjenja, koje je u SAD odlučno (80% ispitanika) uz NATO i saveznice.

Saradnja NATO i OEBS

Aktivnosti NATO i OEBS se u velikoj meri dopunjuju, pre svega kada je reč o izgradnji mira i stabilnosti u evroatlantskom prostoru, a posebno na poljima sprečavanja i razrešenja sukoba, upravljanja krizama, borbe protiv terorizma, proliferacije i kontrole naoružanja, davanja odgovora na nove bezbednosne izazove itd. Saradnja NATO i OEBS odvija se i na političkom i na operativnom nivou kroz redovne sastanke. Ova saradnja je bila posebno plodotvorna na prostoru Zapadnog Balkana.

U geografskom smislu, obe organizacije stavljaju težište svojih aktivnosti na stabilnost Zapadnog Balkana, Južnog Kavkaza i Srednje Azije. Takođe, svaka od ove dve organizacije razvila je komplementarne inicijative za saradnju sa državama mediteranskog područja.

Saradnja između NATO i OEBS ostvaruje se u nekoliko oblika i na raznim nivoima. Tako se, na primer, održavaju sastanci između generalnog sekretara NATO i predsedavajućeg OEBS. Osim toga, na nivou sekretarijata dolazi do redovnih susreta i konsultacija o nizu pitanja od zajedničkog interesa. Saradnja i konsultacije između NATO i OEBS posebno su došle do izražaja u operacijama očuvanja mira na Balkanu.

Kako se postaje članica NATO?

Od samog osnivanja NATO ima politiku otvorenih vrata za države iz Evrope koje žele da uđu u punopravno članstvo i koje mogu da doprinesu ciljevima Alijanse. Međutim, tu odluku moraju sve države da donesu, a zatim i jednoglasno potvrde.

Nove države članice mogu biti samo one iz Evrope, i oko njihovog pristupanja mora da postoji konsenzus u okviru Alijanse. Najvažniji uslov za odluku o pozivu jedne države u članstvo NATO je dokazana sposobnost da stvarno ispunjava ugovorne obaveze, odnosno načela, politike i procese kojih se pridržavaju članice NATO.

NATO 1995. godine usvaja principe politike proširenja u posebnoj studiji. U njoj je iznet stav da će proširenje doprineti jačanju bezbednosti i unapređenju stabilnosti u evroatlantskom području, odnosno da će doprineti jačanju demokratskih reformi, unapređenju sveobuhvatne saradnje među državama, transparentnosti u planiranju odbrane, jačanju sposobnosti NATO da doprinese evropskoj i međunarodnoj bezbednosti, kao i jačanju i širenju evroatlantskog partnerstva.

Najvažniji uslov za odluku o pozivu jedne države u članstvo NATO je sposobnost da stvarno ispunjava ugovorne obaveze, odnosno načela, politike i procese kojih se pridržavaju članice NATO. U studiji se naglašava da se od država kandidata očekuje da sukobe reše mirnim putem, pre nego što se prijave za članstvo u NATO, i da se prema manjinskom stanovništvu odnose u skladu sa dokumentima OEBS. Međutim, dešavalo se da pojedine države članice blokiraju kandidate iz političkih razloga, kao što je bio slučaj sa odnosom Grčke i (sada) Severne Makedonije.

Novi kandidati pre prijave za članstvo moraju da sve etničke i teritorijalne sukobe rešavaju mirnim putem i da se prema manjinama odnose u skladu sa standardima OEBS-a. Takođe, neformalni uslov je da država kandidat nema otvoreno niti jedno veliko teritorijalno pitanje, odnosno da ne postoje dugoročni izazovi zbog kojih bi ta država mogla biti uvučena u oružani sukob nakon ulaska u NATO.

Četiri godine kasnije, 1999. ustanovljen je formalni proces proširenja opisan u Akcionom planu za članstvo (eng. *Membership Action Plan*, MAP), koji je bio precizniji, sveobuhvatniji i efikasniji za pripremu država kandidata u odnosu na prethodni proces proširenja 1997-1999. kada su u članstvo ušle Poljska, Mađarska i Češka. On je namenjen onim državama članicama PzM koje su izrazile želju da postanu punopravne članice Alijanse pomažući im da pripreme usmere na ispunjavanje ciljeva i prioriteta, kroz pet oblasti delovanja (tzv. pet poglavlja) MAP:

1. političko-ekonomska oblast (odnosno dokazivanje u praksi opredeljenja kandidata da međunarodne, etničke i teritorijalne konflikte rešava mirnim putem, posvećenost vladavini prava i ljudskim pravima, kao i demokratska kontrola oružanih snaga);
2. vojno-odbrambena oblast (mogućnost pružanja doprinosa odbrambenim zadacima i misijama NATO);
3. oblast resursa (alokacija dovoljnih resursa za domaće oružane snage kako bi se ispunile obaveze koje proizilaze iz članstva);
4. oblast bezbednosti (zaštita poverljivih informacija i garancije garancija da će biti poštovane);
5. pravna oblast (usklađenost domaćeg zakonodavstva sa saradnjom u okviru NATO).

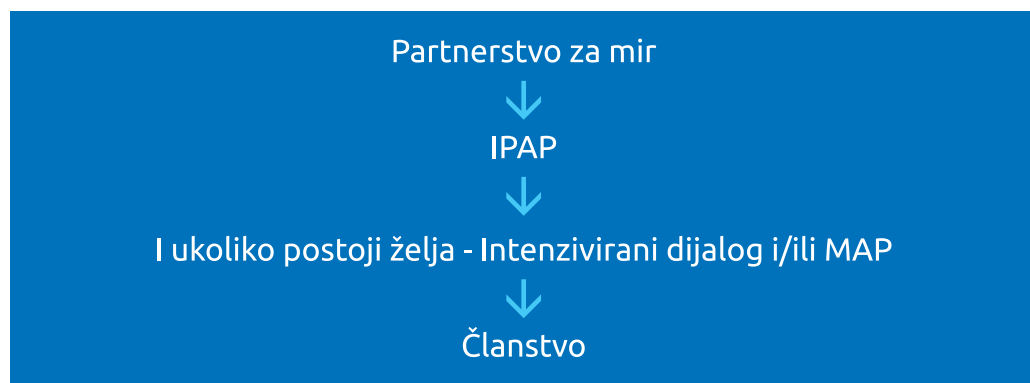
Do sada, MAP je „dobilo“ 11 država: Albanija, Bugarska, Crna Gora, Hrvatska, Estonija, Letonija, Litvanija, Severna Makedonija, Rumunija, Slovačka i Slovenija. Devet od njih su, u međuvremenu, postale punopravne članice NATO, a trenutno, MAP „imaju“ Severna Makedonija i Bosna i Hercegovina.

Jedina država na prostoru Jugoistočne Evrope, koja nije dobila niti tražila MAP, jeste Srbija.

Nakon „dobijanja“ MAP-a, počinju pregovori o pristupanju kroz sastanke timova eksperata NATO i predstavnika države kandidata, na kojima se razmatra i formalno potvrđuje interes, volja i sposobnost tih država da ispune političke, pravne i vojne obaveze članstva. Pregovori se odvijaju u dve etape: prvoj, u kojoj se razmatraju politička i vojna pitanja, i drugoj, u kojoj se razgovara o tehničkim, pravnim i finansijskim temama.

Proces pristupanja nije momentalan, iako se ponekad u javnosti stiče takav utisak, i pregovori o pristupanju mogu da traju dosta dugo. Na primer, Albanija i Hrvatska su MAP dobile 2002, dok su u formalno članstvo ušle tek 2009. godine. Crna Gora je MAP dobila 2009. a u članstvo je ušla osam godina kasnije. Jedini izuzetak će po svoj prilici predstavljati Severna Makedonija, koja je MAP dobila još 1999, ali joj je zbog nesporazuma oko imena sa Grčkom proces pristupanja blokiran 2005. godine. Nakon Prespanskog sporazuma i formalnog prestanka blokade procesa pristupanja januara 2019, ova država će po svemu sudeći, do kraja 2019. postati 30. članica NATO.

Po okončanju pregovora, potpisuju se protokoli o pristupanju, pravni dokumenti koji omogućavaju određenoj državi da pristupi Severnoatlantskom ugovoru. **Njih moraju ratifikovati sve članice NATO.** Kada se proces ratifikacije završi na oba navedena nivoa, nova članica se i formalno poziva da postane strana potpisnica Severnoatlantskog ugovora. Tim činom, jedna država i zvanično postaje članica NATO.

Proces ulaska u NATO za članice PzM

Šta je Partnerstvo za mir?

Partnerstvo za mir je program praktične bilateralne saradnje između NATO i pojedinačnih država partnera koje u njemu učestvuju. Sveukupni cilj PzM je uspostavljanje međusobnog poverenja kroz dublju saradnju, a u cilju jačanja bezbednosti u Evropi. U smislu konkretne saradnje sa državama partnerima, ona podrazumeva unapređenje reformi u domenu bezbednosti i odbrane partnerskih država, izgradnju međusobnog poverenja i uvećanje njihove sposobnosti za očuvanje mira i bezbednosti.

PzM nije međunarodna organizacija i nije sistem kolektivne odbrane.

Učešće u PzM ne predstavlja obavezu, već se sprovodi isključivo na dobrovoljnoj osnovi, a država partner uvek može da obustavi saradnju, ili da je učini manje ambicioznom ukoliko to želi.

© NATO

Skulptura Partnerstvo za mir

Ceo proces saradnje je transparentan i veoma fleksibilan. Ovo znači da za razliku od članstva u NATO, PzM predstavlja neku vrstu „švedskog stola“ koji je ponuđen partnerskim državama. Dakle, NATO nudi čitav set različitih praktičnih oblika saradnje, programa i aktivnosti, dok partneri sami biraju šta će da uzmu u skladu sa sopstvenim potrebama, prioritetima i željama. Pri tom, saradnja se sprovodi na nivou i brzinom koju opet određuje partnerska država. Kod svake pojedinačne države, saradnja je definisana na drugačiji način.

Nastanak i razvoj programa Partnerstvo za mir

Okončanjem Hladnog rata, nestankom Varšavskog pakta i urušavanjem Sovjetskog saveza, u Evropi je nastao ogroman bezbednosni vakum. Iako je prevladavao optimizam, sukob u bivšim republikama SFR Jugoslavije i mogućnost drugih sukoba na etničkoj i religioznoj osnovi u istočnoj Evropi, ukazao je da sam NATO nije prevaziđen (barem iz perspektive većine zapadnih država, kao i novih demokratskih država centralne i istočne Evrope).

Zapadne države nisu odmah inicirale proces proširenja NATO na istok kao odgovor na ove izazove, već su težile različitim političkim dijalozima i praktičnoj saradnji na bilateralnom i multilateralnom nivou, a sa ciljem jačanja poverenja i bezbednosti. Već 1990. Alijansa je na samitu u Londonu uputila poziv vladama država bivšeg istočnog bloka za uspostavljanje redovnih diplomatskih odnosa i procesa saradnje.

Opređenost za ovakvu novu vrstu odnosa NATO je potvrdio i na sastanku Severnoatlantskog saveta u Kopenhagenu juna 1991. godine, kada je usvojena „Izjava o partnerstvu sa državama Centralne i Istočne Evrope“, kojom je izraženo opredeljenje ka uspostavljanju vojnih i širih veza između NATO i ovih država. Sledeći korak je bio u stvaranju jednog novog foruma za multilateralne bezbednosne konsultacije između NATO i država u Evropi koje nisu bile članice. Tako je decembra 1991. godine na Samitu NATO u Rimu uspostavljen **Savet za severnoatlantsku saradnju** (eng. *North Atlantic Cooperation Council*, NACC).

© NATO

Ćelija za koordinaciju partnerstava 1994. godine

NACC se prvi put sastao decembra 1991. godine, okupivši tadašnjih 16 članica NATO i 8 država Centralne i Istočne Evrope (Bugarska, Čehoslovačka, Mađarska, Poljska, Rumunija, Estonija, Letonija i Litvanija). Od marta 1992. godine, Savetu je pristupilo još 11 država bivšeg SSSR i Albanija. Savet je funkcionisao kao politički forum za konsultacije i saradnju u oblasti bezbednosti među svim zastupljenim državama, uspevši da reši mnoge od sukoba proisteklih iz vremena Hladnog rata i premosti nepoverenje između bivših suparnika. Savet je služio i kao forum za razgovor o ekonomskim izazovima, zaštiti životne sredine, socijalnoj zaštiti i drugim pitanjima. Međutim, nedostajali su praktični oblici vojne saradnje i mogućnost prilagođavanja te saradnje potrebama svake od država učesnica pojedinačno.

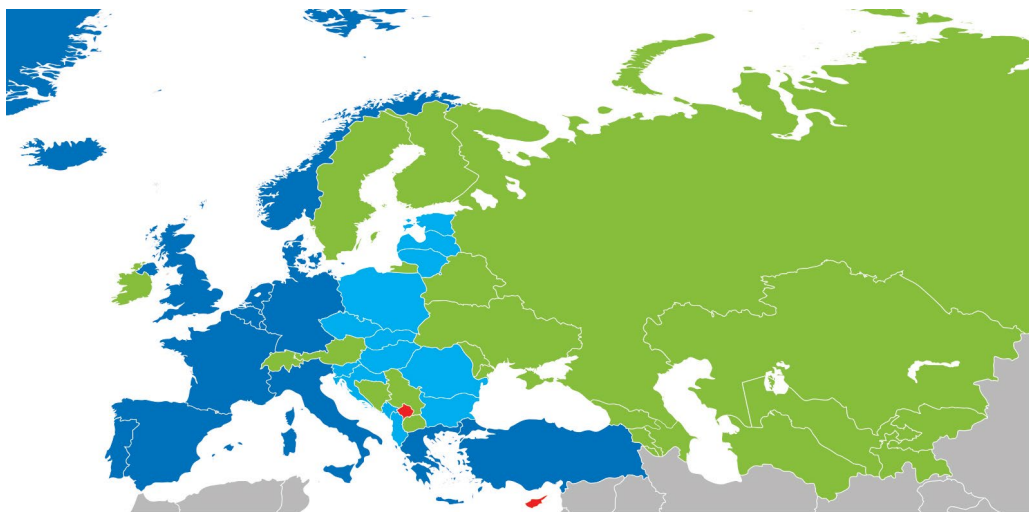
Na taj nedostatak dat je odgovor januara 1994, kada je pokrenut program Partnerstvo za mir. NATO je uputio poziv svim državama Saveta za severnoatlantsku saradnju i Konferencije za evropsku bezbednost i saradnju (prethodnika OEBS-a), da se pridruže nastajućem programu. Ovaj novi program uspostavio je okvir za bilateralnu saradnju između svake države partnera pojedinačno i NATO u celini, koji se prevashodno sprovodio kroz **Individualni program partnerstva** (eng. *Individual Partnership Programme*, IPP) koji je kasnije postao Individualni program partnerstva i saradnje (eng. *Individual Partnership and Cooperation Programme*, IPCP), prilagođen prilikama i zahtevima svake od tih država. **Bitno je naglasiti i da je od jednog broja država PzM bio shvaćen kao predvorje NATO**, te je program pružio okvir za neophodnu institucionalnu i vojnu pripremu za eventualno punopravno članstvo u Alijansi.

Svega šest meseci nakon pokretanja, u programu Partnerstvo za mir učestvovala su 22 članice. Prva vojna vežba u okviru PzM, održana je pod imenom Most saradnje 94 (eng. *Cooperative Bridge 94*), u septembru 1994. godine u Poljskoj, i to kao vežba zajedničkog učešća u mirovnim operacijama.

Kako bi se stvorio efikasniji i operativniji zajednički političko-bezbednosni forum sa državama partnerima, Savet za severnoatlantsku saradnju je zamenjen **Savetom evroatlantskog partnerstva** (eng. *Euro-Atlantic Partnership Council*, EAPC) koji je obuhvatio i sve države učesnice u PzM uključujući i Austriju, Finsku, Švedsku i Švajcarsku. Time je stvorena i **osnovna arhitektura evroatlantske bezbednosne saradnje** NATO i država partnera: u okviru PzM koje predstavlja operativni bilateralni program saradnje NATO i partnerskih država i kroz EAPC koji je multilateralni forum za redovni dijalog i konsultacije o političkim i bezbednosnim temama.

Do danas, pozivu da se pridruže PzM odazvale su se 34 države: Albanija, Austrija, Azerbejdžan, Belorusija, Bugarska, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Češka, Finska, Gruzija, Hrvatska, Estonija, Irska, Jermenija, Kazahstan, Kirgistan, Letonija, Litvanija, Mađarska, Makedonija, Malta, Moldavija, Poljska, Rumunija, Rusija, Slovačka, Slovenija, Srbija, Švajcarska, Švedska, Tadžikistan, Turkmekistan, Uzbekistan i Ukrajina. Od njih 13 su do sada postale članice NATO, i izvesno je da će im se u bliskoj budućnosti pridružiti Severna Makedonija, a potencijalno i Bosna i Hercegovina.

Lista aktivnosti koje se sprovode kroz PzM nije utvrđena; ona se neprekidno menja, u skladu sa novim bezbednosnim izazovima, kao i sa težnjama i potrebama partnerskih država. Sa Rusijom i Ukrajinom su nakon 1997. godine razvijeni specijalni odnosi, koji se danas odvijaju kroz *Savet NATO-Rusija* i *Komisiju NATO-Ukrajina*.

Razvoj Partnerstva za mir

Članice Partnerstva za mir

- Azerbejdžan (4. maj 1994.)
- Austrija (10. februar 1995.)
- Belgija (11. januar 1995.)
- Bosna i Hercegovina (14. decembar 2006.)
- Gruzija (23. mart 1994.)
- Irska (1. decembar 1999.)
- Jermenija (5. oktobar 1994.)
- Kazahstan (27. maj 1994.)
- Kirgistan (1. jun 1994.)
- Severna Makedonija (15. novembar 1995.)
- Moldavija (16. mart 1994.)
- Rusija (22. jun 1994.)
- Srbija (14. decembar 2006.)
- Tadžikistan (20. februar 2002.)
- Turkmenistan (10. maj 1994.)
- Uzbekistan (13. jul 1994.)
- Ukrajina (8. februar 1994.)
- Finska (9. maj 1994.)
- Crna Gora (14. decembar 2006.)
- Švajcarska (11. decembar 1996.)
- Švedska (9. maj 1994.)

Bivše članice koje su u NATO-u

- Češka (10. mart 1994.)
- Mađarska (8. februar 1994.)
- Poljska (2. februar 1994.)
- Bugarska (14. februar 1994.)
- Estonija (3. februar 1994.)
- Letonija (14. februar 1994.)
- Litvanija (27. januar 1994.)
- Rumunija (26. januar 1994.)
- Slovačka (9. februar 1994.)
- Slovenija (30. mart 1994.)
- Albanija (23. oktobar 1994.)
- Hrvatska (25. maj 2000.)

Struktura evroatlantskog partnerstva

Osnovni dokumenti Partnerstva za mir

Aktivnosti odnosno političko-vojne norme angažovanja u programu države partnera u programu PzM definišu se pre svega kroz dva dokumenta: **Pozivni i Okvirni dokument PzM**. Set aktivnosti koji je odabrala, država partner definiše (predstavlja) u svom **Prezentacionom dokumentu**.

Pozivni dokument je usvojen u januaru 1994. godine i njime je pokrenuto PzM. U ovom dokumentu su izneti osnovni ciljevi Partnerstva, uspostavljeno je Odeljenje za (njegovu) koordinaciju i pozvane su sve države partneri da formiraju svoje misije pri NATO i učestvuju u radu onih tela Alijanse koja se bave pitanjima PzM.

Okvirni dokument je aneks prethodnog, pozivnog dokumenta i po svom sadržaju svojevrsni bilateralni sporazum između NATO i države koja pristupa PzM, čijim potpisivanjem i formalno postaje učesnica u ovom programu. Okvirnim dokumentom se definišu sledeći ciljevi PzM: transparentnost u procesu planiranja i finansiranja sistema odbrane, učvršćivanje demokratske kontrole oružanih snaga, održavanje sposobnosti i spremnosti za doprinos operacijama pod okriljem UN i/ili OEBS, razvoj kooperativnih vojnih odnosa u cilju zajedničkog planiranja, obuke i vežbi, dugoročni razvoj snaga osposobljenih za zajedničko delovanje sa snagama država članica NATO.

U svrhu ostvarivanja ovih ciljeva, Okvirnim dokumentom se uspostavljaju međusobne obaveze i ovlašćenja između NATO i države partnera, **uključujući i obavezu NATO da se konsultuje sa učesnicom u programu PzM, ukoliko**

ova proceni da postoji pretnja njenoj bezbednosti. Tekst Okvirnog dokumenta se ne može menjati, ne podleže pregovaranju i predstavlja bilateralni sporazum, ali ne zahteva ratifikaciju, pa ima samo političku težinu.

Svaka država partner samostalno izrađuje **Prezentacioni dokument** i u njemu predstavlja političke ciljeve svog učešća u PzM, korake koje će preduzimati u cilju ostvarenja tih ciljeva i resurse i sredstva koje namerava da stavi na raspolaganje kako bi aktivnosti u okviru datog programa bile realizovane. **Ovaj dokument predstavlja svojevrsnu „ličnu kartu” države koja pristupa PzM** i njen individualni političko-vojni okvir za obim, intenzitet i sadržaj saradnje sa NATO. Osim toga, ovo je jedini dokument čiji kostur država partner samostalno izrađuje, dok su svi ostali rezultat bilateralnih i multilateralnih usaglašavanja i dogovora. **Upravo u ovom dokumentu, država koja pristupa PzM definiše da li želi i da postane članica NATO u budućnosti.**

Osim toga, postoje i **osnovna tri sporazuma** koja u međunarodno-pravnom smislu stvaraju uslove državi partneru za aktivnu ulogu i nesmetano sprovođenje širokog spektra aktivnosti *Partnerstva za mir*. Ti sporazumi su: **Sporazum između država NATO i drugih država članica Partnerstva za mir o statusu njihovih snaga** – PzM SOFA (definiše prava i obaveze pripadnika vojnih snaga NATO i država partnera na teritorijama država članica NATO odnosno država partnera. Time se omogućava sprovođenje zajedničkih vojnih vežbi i obuka), **Sporazum o bezbednosti informacija** (tzv. Bezbednosni sporazum, koji omogućava razmenu poverljivih informacija, u skladu sa propisanim minimalnim standardima zaštite) i **Sporazum o statusu misija i predstavnika trećih država pri NATO** (pruža privilegije i imunitete predstavnicima država PzM u državi domaćinu sedišta NATO – Belgiji).

Osnovna tela Partnerstva za mir

Principi i način delovanja civilne i vojne strukture NATO u potpunosti se odražavaju i na tela PzM. Pored navedenih osnovnih organa, postoji i oko stotinu NATO komiteta koji u svoje aktivnosti uključuju države učesnice PzM. Na sastancima ovih komiteta uglavnom učestvuju članovi državnih misija pri NATO, dok u određenim prilikama sastancima prisustvuju civilni i vojni eksperti iz država partnera. Takođe, države partneri imaju mogućnost da budu prisutni i na stratejskom, operativnom i taktičkom nivou rada komandne strukture NATO.

EAPC je najviše političko telo u vezi sa PzM i predstavlja glavni forum-mehanizam političke koordinacije i nadzora svih praktičnih aktivnosti. Trenutno, Savet ima 50 članica (29 država članica NATO i 21 državu partnera). Aktivnosti EAPC usredsređene su na konsultacije i saradnju o pitanjima iz širokog spektra političkih i bezbednosnih tema, kao što su: regionalna pitanja, kontrola naoružanja, međunarodni terorizam, mirovne operacije, pitanja odbrambene ekonomije, planiranje civilne odbrane i naučna i ekološka pitanja. Savet se sastaje jednom mesečno, na nivou ambasadora (stalnih

predstavnik pri NATO), barem jednom godišnje na nivou ministara spoljnih poslova i ministara odbrane, a povremeno na nivou šefova država i vlada.

Ostala važna tela su **Političko-vojni nadzorni komitet** (u praktičnom smislu sprovodi partnersku politiku NATO), **Vojni komitet evroatlantskog partnerstva** (najviše je vojno telo za multilateralni dijalog NATO i država partnera), **Radna grupa Vojnog komiteta za saradnju** (savetodavno telo Vojnog komiteta NATO), **Odeljenje za koordinaciju partnerstva** (odgovorno za koordinaciju zajedničkih vojnih aktivnosti u okviru PzM i njihovu evaluaciju), **Političko-vojni nadzorni komitet / ad hoc grupa za saradnju u mirovnim operacijama** (glavni forum u okviru EAPC za konsultacije o pitanjima vezanim za mirovne operacije), **Štabni elementi Partnerstva za mir** (tela koja sastoji se od oficira iz država članica NATO i država partnera, koji zajedno rade na planiranju vežbi i drugih oblika saradnje), **Evroatlantski koordinacioni centar za reagovanje na katastrofe** (telo odgovorno za usklađivanje mera i postupaka u reagovanju na vanredne situacije u državama učesnicama PzM).

Učešće država partnera u Partnerstvu za mir

Učešće u PzM i saradnja sa NATO bazirana je na tri stuba: reformi sektora bezbednosti, standardizaciji/interoperabilnosti partnerskih država sa NATO i političkom dijalogu. Program PzM je direktno nadležan za prve dve komponente, dok se politički dijalog sprovodi kroz EAPC.

Komponenta reforma sektora bezbednosti usmerena je na reformisanje organizacije i unapređivanje sposobnosti oružanih snaga, vojne policije, kao i obaveštajnih i bezbednosnih službi. Posledično, u proces su uključena i državna tela koja su nadležna za nadgledanje i kontrolu sektora bezbednosti, poput Vlade, zakonodavnih tela, ministarstava odbrane, unutrašnjih i spoljnih poslova, finansija, tela za nadzor i planiranje budžeta, kao i organizacije civilnog društva (npr. za civilni nadzor i prigovore javnosti).

Standardizacija uključuje postizanje interoperabilnosti, ali je ona i više od toga. Ona podrazumeva da se sa jedne strane dostigne što viši nivo usklađenosti između sistema partnerske države i NATO, kako bi saradnja bila što efikasnija, a sa druge i da postoji što čvršća saradnja sa strukturama nadležnim za standardizaciju i usaglašavanje sa različitim važećim civilnim standardima. Tri su nivoa standardizacije:

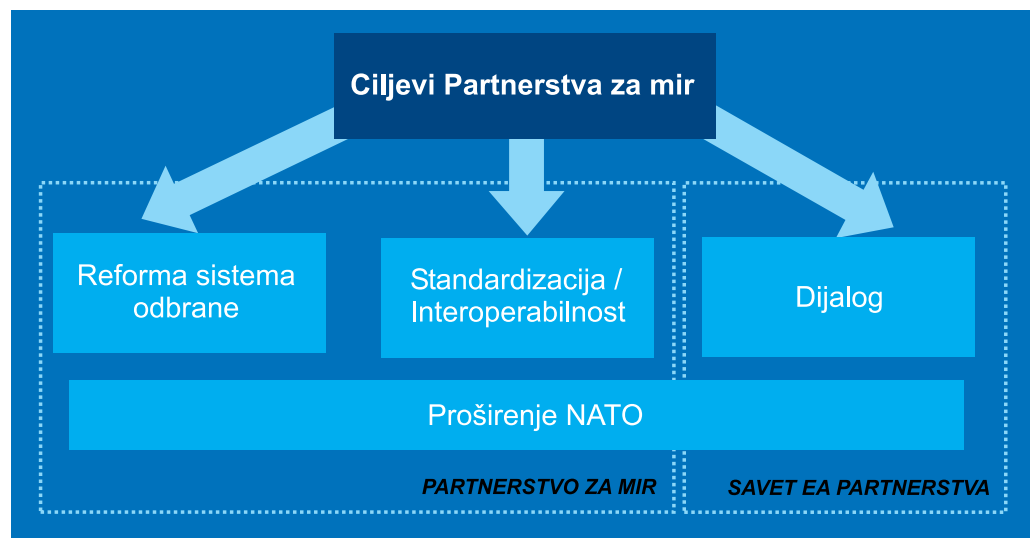
- kompatibilnost – podrazumeva mogućnost zajedničke upotrebe proizvoda, procesa ili usluga pod određenim uslovima, a u svrhu dostizanja odgovarajućih ciljeva, i otklanjanja mogućnosti za interakcije koje nisu prihvatljive;
- zamenjivost – mogućnost da se jedan (već postojeći) proizvod, proces ili usluga koristi umesto nekog drugog u cilju ispunjavanja istih ciljeva;

- zajedništvo – dostizanje pozicije kada država partner koristi iste doktrine, procedure ili opremu kao i NATO.

Kao što je navedeno ranije u tekstu, interoperabilnost je sposobnost zajedničkog delovanja NATO, država partnera i drugih država tokom izvršenja dodeljenih misija i zadataka. Dostizanje interoperabilnosti podrazumeva operativnu i administrativnu standardizaciju na nivou zajedništva i materijalnu standardizaciju na nivou kompatibilnosti, ili na nivou zamenljivosti kada su u pitanju municija, gorivo i sistemi za snabdevanje i servisiranje. Oblasti u kojima se postiže interoperabilnost su:

- procedure i postupci;
- borbeni tehnika;
- telekomunikacioni sistemi i sistemi komandovanja i rukovođenja;
- logistika;
- terminologija.

Politički dijalog koji se odvija kroz Savet evroatlantskog partnerstva podrazumeva široke političke konsultacije država partnera i NATO o čitavom spektru pitanja od zajedničkog interesa.

Ciljevi Partnerstva za mir

Koji su mehanizmi Partnerstva za mir?

Potreba transformacije NATO u skladu sa novim identitetom Alijanse i novim bezbednosnim izazovima, imala je veliki uticaj na prilagođavanje aktivnosti i mehanizama programa PzM. Takav uticaj na stalno produbljivanje mehanizama PzM imale su i države partneri, raznolikošću svojih težnji i svojih interesa. NATO i države partneri zajedno su razvili sveobuhvatnu matricu mehanizama kako bi podržali praktičnu primenu usaglašenih aktivnosti i preveli zajedničke potrebe, interese i nastojanja u delo.

Svi mehanizmi Partnerstva koji danas stoje na raspolaganju partnerima, uspostavljeni su kroz dokumente Partnerstva za mir. Najvažniji su sledeći:

1. Individualni program partnerstva i saradnje (eng. *Individual Partnership and Cooperation Programme*, IPCP) – Države kandidati za učešće u PzM dobijaju detaljan spisak prioriteta i ciljeva saradnje koje su im potencijalno na raspolaganju. One se zatim opredeljuju za prioritete i ciljeve, na osnovu kojih se izrađuju konkretne aktivnosti u kojima će države partneri učestvovati. Prioriteti i ciljevi se definišu na dvogodišnjem nivou u Individualnom programu partnerstva.
2. Proces planiranja i pregleda (eng. *Planning and Review Process*, PARP) – predstavlja ključni instrument i za NATO i za program PzM, čiji je cilj ostvarivanje održivog razvoja i unapređenja sposobnosti oružanih snaga, uključujući i interoperabilnost. Ukoliko se opredele za učešće u ovom procesu, a na osnovu prethodno popunjenog upitnika koji služi da se utvrdi stanje sistema odbrane, države partneri postavljaju ciljeve, kojim odgovaraju pre svega na svoje potrebe, ali mogu i da doprinesu, ako se za to opredele, operacijama upravljanja krizama pod vođstvom NATO.
3. Koncept operativnih sposobnosti – evaluacija i izveštavanje (eng. *Operational Capability Concept – Evaluation and Feedback*, OCC) – ukoliko su se opredelile za sprovođenje PARP-a, države implementiraju program OCC. Suština programa je evaluacija procesa reformi koji se sprovodi u okviru PzM, odnosno PARP-a. Ovo je jedan od najvažnijih programa u okviru PzM pošto služi za obezbeđivanje interoperabilnosti između NATO i država partnera.
4. Političko-vojni okvir (eng. *Political-Military Framework*) za operacije PzM pod vođstvom NATO – mehanizam koji omogućava učesnicama PzM da učestvuju u planiranju i realizaciji operacija koje sprovodi NATO, ukoliko ih je prethodno Severnoatlantski savet prihvatio kao partnere koji će učestvovati u konkretnoj operaciji.
5. Program unapređenja obrazovanja i obuke – svrha ovog mehanizma je da poveća kapacitet obrazovanja i obuke, kako bi se postigla interoperabilnost sa NATO u ovoj oblasti, a i kako bi se odgovorilo na sadašnje i buduće ciljeve partnerstva.

6. Od slučaja do slučaja, države članice mogu da pozovu partnere da uzmu učešće u vežbama za misije upravljanja krizama koje angažuju sve ključne institucije Alijanse.

7. Inicijativa za izgradnju kapaciteta u oblasti odbrane i bezbednosti (eng. *Defence and Related Security Capacity Building Initiative*, DCB) – program uveden 2014. podrazumeva pružanje dodatne podrške izgradnje nacionalnih kapaciteta i obuhvata čitav niz aktivnosti, od savetodavne pomoći u domenu odbrane, različitih treninga i obuka do reforme sektora odbrane i pomoći u specifičnim novim oblastima poput sajber bezbednosti.

8. Inicijativa za izgradnju integriteta (eng. *Building Integrity Initiative*) – promoviše jačanje transparentnosti, dobrih praksi i integriteta sa ciljem smanjenja rizika od korupcije, kako kod partnerskih država tako i kod članova Alijanse.

9. Za civilne službenike u domenu odbrane i bezbednosti, u okviru PzM može biti pokrenut i program razvoja (kapaciteta) profesionalaca, sa ciljem jačanja kapaciteta za demokratsku upravu i nadzor.

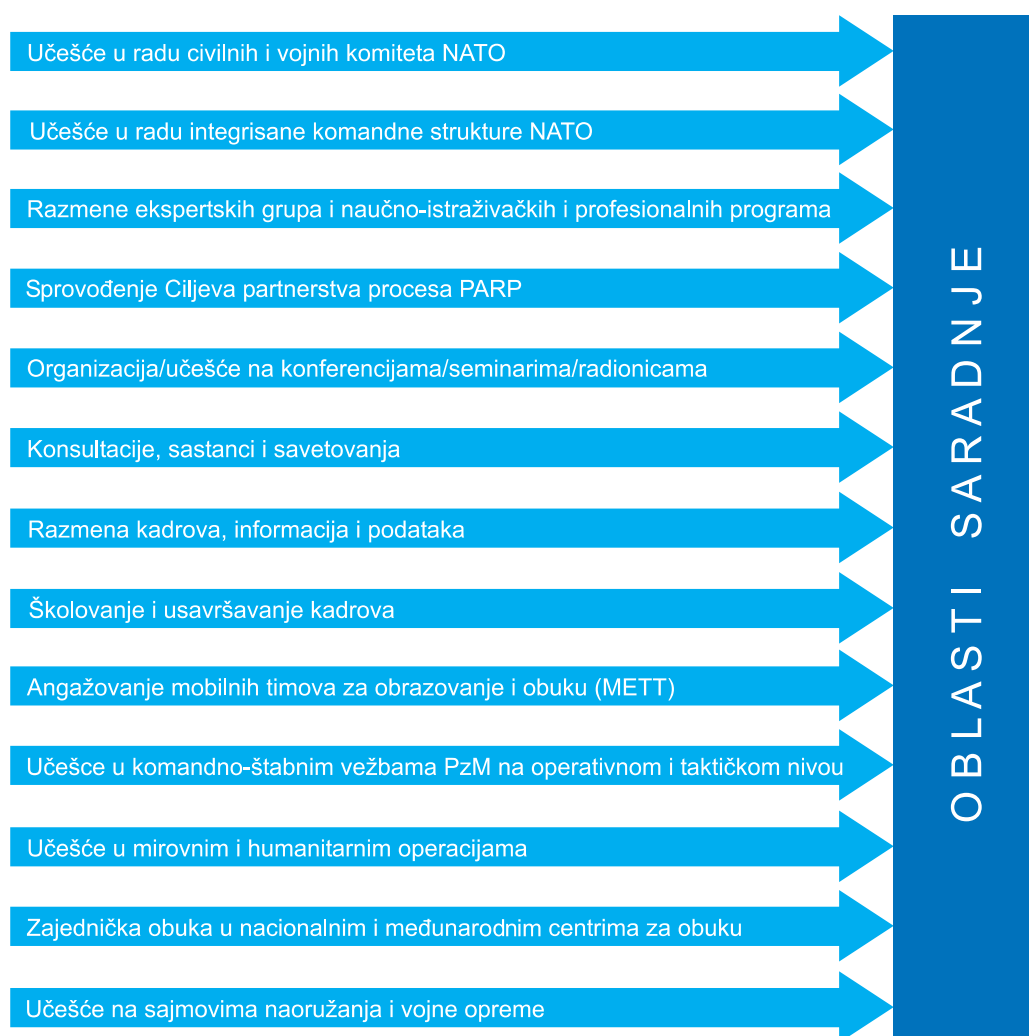
10. Poverilački fond Partnerstva za mir (eng. *Partnership Trust Fund*) – je mehanizam čiji je cilj da pruži finansijsku podršku državama partnerima za ublažavanje praktičnih posledica procesa reforme sistema odbrane.

11. Individualni akcioni plan partnerstva (eng. *Individual Partnership Action Plan*, IPAP) – mehanizam koji predstavlja unapređeni oblik institucionalne saradnje sa NATO, kojim se na fleksibilan način pruža pomoć zainteresovanim partnerima na polju reforme i modernizacije sektora bezbednosti i odbrane. IPAP-om se postavljaju ciljevi za koje u određenom vremenskom periodu NATO pruža savetodavnu i praktičnu pomoć. **Ovaj mehanizam je najviši oblik saradnje sa NATO za države partnere koje nemaju ambiciju da postanu članice – kao što je slučaj sa Srbijom.** Za one države koje pokazuju aspiracije ka članstvu, IPAP može da bude unapređen kroz tzv. intenzivirani dijalog (eng. *Intensified Dialogue*) kojim se određuje program reformi iz domena političkih, vojnih, finansijskih i bezbednosnih pitanja.

12. Akcioni plan partnerstva za izgradnju institucija odbrane – cilj mehanizma je razvoj efikasnih institucija odbrane u partnerskim državama kroz postojanje potpune i funkcionalne demokratske kontrole. U okviru mehanizma uspostavljanja se saradnja sa drugim međunarodnim organizacijama koje deluju na evroatlantskom području, kao što su EU i OEBS.

13. Obrazovanje i obuka za reformu sistema odbrane – mehanizam koji unapređuje Program unapređenja obrazovanja i obuke, sa fokusom na obrazovanje i obuku profesionalaca u vezi sa reformom sistema odbrane.

Različite države partneri koriste različite mehanizme koji su im na raspolaganju kroz Partnerstva za mir, a koji se funkcionalno materijalizuju u sledećim oblicima saradnje partnerskih država sa NATO:

Oblici saradnje u okviru Partnerstva za mir

Ambasade „kontaktne tačke NATO“

Kako bi podržale partnerstva sa državama učesnicama PzM, kao i drugih programa, NATO je početkom 1990-ih razvio instituciju ambasada „kontaktnih tačaka NATO“, čije funkcije vrše ambasade pojedinih država članica NATO u zemljama domaćinima. Uloga „kontaktnih tačaka NATO“ se dogovorom prenosi na drugu državu članicu svake dve godine. Kontaktna tačka ima izraženu ulogu u javnoj diplomatiji, odnosno širenju informacija o ulozi i politikama koje sprovodi Alijansa, služi kao podrška za konkretne programe i aktivnosti koje je država učesnica PzM dogovorila sa NATO, i konačno služi i kao veza između ostalih ambasada država članica NATO i programa aktivnosti koje NATO sprovodi sa partnerskom državom.

Trenutno, NATO ima ambasade „kontaktne tačke NATO“ u 42 države. U Srbiji od januara 2019. ovu funkciju vrši Ambasada Kraljevine Norveške uz podršku Ambasade Kraljevine Holandije; s tim da će 2020. Ambasada Holandije će preuzeti vođstvo, dok će podršku pružati ambasada Norveške.

© Ministarstvo odbrane Republike Srbije

Ceremonija primopredaje dužnosti kontaktne tačke NATO januara 2019.

Obaveze država učesnica PzM

Država koja pristupa PzM preuzima izvesne političke obaveze poput zaštite osnovnih sloboda i ljudskih prava, pridržavanja načela međunarodnog prava, ispunjenja svih obaveza u skladu sa Poveljom UN, Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, Završnim dokumentom iz Helsinkija i međunarodnim sporazumima o kontroli naoružanja, uzdržavanja od pretnji ili upotrebe sile protiv drugih država, poštovanja postojećih granica i privrženosti mirnom rešavanju sukoba.

NATO se Okvirnim dokumentom obavezuje na saradnju i pomoć državi partneru, u definisanim oblastima, kao i na konsultacije sa bilo kojom državom partnerom koja se suoči, ili smatra da se suočila, sa direktnom pretnjom po njen teritorijalni integritet, političku nezavisnost ili bezbednost.

Na osnovu sadržaja Presentacionog dokumenta, država partner i NATO usaglašavaju IPCP, koji predstavlja skup izabраниh aktivnosti.

Države partneri razlikuju se u intenzitetu i nivou angažovanja u okviru PzM, kao i u svom odnosu prema NATO. Uz uvažavanje ovih kriterijuma, a na

osnovu grube geostrateške podele svih država učesnica u programu PzM dolazi se do sledeće podele vrsta partnerstava:

1. Napredne članice PzM: pet tradicionalno neutralnih evropskih država, Švajcarska i četiri članice EU, Irska, Švedska, Austrija i Finska. Njihovo učešće u PzM se pre svega ogleda u aktivnoj podršci i učešću u mirovnim operacijama i misijama i saradnji usmerenoj na konkretni region koji je od interesa za NATO, odnosno PzM. Njihovi doprinosi povremeno prevazilaze čak i doprinose NATO država.

2. Balkanske države: zbog krize u bivšoj Jugoslaviji, a potom i niza unutrašnjih izazova, proces ulaska država Balkana u PzM bio je neujednačen. Države koje su bile izvan konflikta, Bugarska, Rumunija i Albanija, kao i Slovenija priključile su se PzM 1994, Severna Makedonija 1995. (nakon prvog privremenog sporazuma između ove zemlje i Grčke oko imena i simbola), Hrvatska 2000, a Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija tek 2006. godine. S druge strane, NATO i države članice pokrenule su čitav niz inicijativa za ovaj region, što ćemo obraditi kasnije u tekstu. Takođe, većina država regiona su postale punopravne članice NATO: Bugarska i Rumunija 2004, Hrvatska i Albanija 2009, i konačno Crna Gora 2017. godine. Očekuje se da će Severna Makedonija pristupiti tokom 2019. što ostavlja samo Bosnu i Hercegovinu i Srbiju u poziciji da svoju saradnju sa NATO definišu kroz PzM.

3. Kavkaske države (Azerbejdžan, Gruzija i Jermenija): sve tri države aktivno učestvuju u PzM i imaju svoje IPAP. Iako sve tri države imaju nerešena teritorijalna pitanja (Jermenija i Gruzija Nagorno Karabah, Gruzija Abhaziju i Južnu Osetiju), NATO se trudi da kroz „posebno krojene“ programe saradnje unapredi kontakte sa sve tri. Jermenija i Gruzija aktivno učestvuju ili su učestvovala u mirovnim misijama i operacijama koje predvodi NATO (KFOR na Kosovu i ISAF u Avganistanu). Gruzija je otvoreno zahtevala ulazak u članstvo NATO, te joj je 2006. godine ponuđen Intenzivirani dijalog i obnarodovana namera da postane članica 2008. Međutim, pre svega zbog sukoba sa Rusijom, nisu se sve države članice složile oko njenog ulaska, tako da je i dalje aktivna komisija NATO-Gruzija čiji je cilj podsticanje daljih reformi i političkog dijaloga između NATO i ove države.

4. Države Srednje Azije: pet srednjeazijskih država Kirgistan, Kazahstan, Tadžikistan, Uzbekistan i Turkmenistan učestvuju aktivno u PzM, i njihovo učešće je veoma važno zbog kritične bezbednosne situacije u Avganistanu od 2001. godine. Sve države su pružile pomoć misiji ISAF u ovoj zemlji u različitim vidovima. Što se tiče nivoa partnerstva, jedino je Kazakshstan 2006. razvio IPAP, dok je saradnja sa ostalima na nižem nivou.

6. Moldavija i Belorusija predstavljaju dve države članice PzM koje su u nekoj vrsti limba između Rusije i NATO. Dok je saradnja Belorusije sa NATO na prilično niskom nivou, i svodi se na svega nekoliko mehanizama, saradnja sa Moldavijom, koja je 2006. godine dobila svoj prvi IPAP, je prilično razvijena.

5. Ukrajina je prva od post-sovjetskih država koja se pridružila PzM, i od samog sticanja nezavisnosti iskazivala je jasne aspiracije za veću i dublju

saradnju sa NATO kao i za doprinos ukupnoj bezbednosti u Evropi. Ova država je 1997. uspostavila posebno partnerstvo sa NATO, u okviru koje je uspostavljena Komisija NATO-Ukrajina, čime je saradnja podignuta na viši nivo. Komisija se sastaje redovno na nivou ambasadora i vojnih predstavnika, a povremeno, na nivou ministara spoljnih poslova i odbrane, kao i na nivou šefova država i vlada. Ukrajina je doprinela misijama NATO IFOR/SFOR u Bosni, KFOR na Kosovu, dala je dozvolu za prelet NATO aviona preko svoje teritorije za operaciju ISAF u Afganistanu, a potom pokrenula i učešće u samoj misiji, te doprinela angažovanju NATO u Iraku. Tadašnji ukrajinski predsednik, Leonid Kučma, izjavio je 2002. godine da je ambicija Ukrajine članstvo u NATO. Međutim, tek nakon promene režima 2004-2005. godine preduzet je novi korak, i Ukrajina je kao i Gruzija započela Intenzivirani dijalog, sa ciljem da uđe u članstvo Alijanse najranije 2008. godine. Tokom samita u Bukureštu, aprila 2008. godine, šefovi država i vlada članica Alijanse, saglasili su se u vezi budućeg članstva Ukrajine u NATO. Nakon izbijanja oružanog sukoba u Gruziji ovo je odloženo na neodređen period. Posle dolaska Viktora Janukoviča na vlast, Ukrajina je proglasila nesvrstanost kao svoje opredeljenje, ali su aktivnosti u okviru PzM nastavljene na manje više istom visokom nivou. Sa izbijanjem Majdanskih protesta 2014. Ukrajina se polako ponovo okrenula ka aspiraciji za članstvo u NATO, dok je iz same Alijanse potvrđeno da perspektiva proširenja postoji. Međutim, to je malo izvesno u ovom momentu, iako se saradnja između NATO i Ukrajine produbila od 2014. godine naovamo, pre svega zbog pitanja Krima i sukoba u Donbasu.

Odnos NATO i Rusije

Od kraja Hladnog Rata, saradnja NATO i Rusije karakterisana je usponima i padovima. Kao ključna zemlja istočne Evrope i u suštini evroazijska država, Rusija je po mnogo čemu jedan od najvažnijih partnera NATO, ili bi barem to trebala da bude. Rusija se 1994. godine uključila u program PzM, da bi **maja 1997. godine dve strane potpisale Osnivački akt o uzajamnim odnosima, saradnji i bezbednosti između NATO i Ruske Federacije**. U skladu sa postignutim sporazumom o načelima strateškog partnerstva, uspostavljen je i novi forum **Stalni zajednički savet NATO-Rusija**. Ovaj Savet uspostavio je okvir za saradnju, izgradnju međusobnog poverenja i konsultacije o bezbednosnim pitanjima od obostranog interesa. Razvijena je saradnja u oblastima sprečavanja širenja oružja za masovno uništenje, razmene informacija o politici bezbednosti i odbrane, razmene informacija o oružanim snagama, konverzije odbrambene industrije, pitanja odbrane i životne sredine, pripremljenosti za reagovanje na vanredne situacije u civilnom sektoru, kao i moguće zajedničke akcije, uključujući misije očuvanja mira.

Uspešna saradnja NATO i Rusije, naročito je došla do izražaja u primeni Dejtonskog mirovnog sporazuma i stabilizaciji prilika u Bosni i Hercegovini. Međutim, **različiti stavovi NATO i Rusije o načinu**

rešavanja krize na Kosovu 1999. godine i protivljenje Moskve bombardovanju SRJ, doveli su do povlačenja Rusije iz rada Stalnog zajedničkog saveta, uzrokujući time zamrzavanje rada ovog tela. Osim toga, Rusija se povukla i iz rada Saveta evroatlantskog partnerstva. Ipak, nastavljeno je sa nekoliko zajedničkih aktivnosti, uključujući i učestvovanje ruskih trupa u očuvanju mira u Bosni i Hercegovini. Najzad, Rusija je nakon aktivne diplomatske uloge u okončavanju kosovske krize, učestvovala sa svojim jedinicama i u formiranju KFOR juna 1999. godine; a samoj misiji doprinosila sve do 2006. kada su se njene snage naprasno povukle.

Nakon kratkotrajnog zastoja u međusobnim odnosima, iznova se razvija saradnja NATO i Rusije, čemu je doprinelo nekoliko značajnih događaja. Istog dana kada se desila nesreća na ruskoj podmornici Kursk, 12. avgusta 2000. godine, NATO je ponudio pomoć u spasavanju posade. S druge strane, posle terorističkih napada na SAD, 11. septembra 2001. godine, Rusija je otvorila svoj vazdušni prostor za potrebe vojnih operacija protiv talibana u Avganistanu, stavljajući na raspolaganje, obaveštajne podatke kao podršku borbi protiv terorizma. Osim toga, Misija Ruske federacije pri NATO uspostavljena je u martu 1998. godine, a u februaru 2001., NATO je otvorio svoju Kancelariju za informisanje u Moskvi. U skladu sa pozitivnim razvojem međusobnih odnosa, došlo je do stvaranja **Saveta NATO-Rusija** u Rimu, maja 2002. godine. Godinu dana kasnije uspostavljena je i direktna, specijalna telefonska linija između kancelarija generalnog sekretara NATO i ministra odbrane Rusije. Aprila 2004. godine, potpisani su sporazumi o uspostavljanju ruskih vojnih kancelarija za vezu pri obe strategijske komande NATO. Rusija se 2006. godine pridružila pomorskoj antiterorističkoj operaciji NATO u Mediteranu, *Aktivno nastojanje*.

© NATO

Vežba NATO i Ruske federacije u prevenciji piratskih aktivnosti na moru februara 2013. godine

Tokom 2007. godine, ruska Duma je ratifikovala Sporazum o statusu snaga (eng. *Status of Forces agreement*, SOFA) u okviru programa Partnerstvo za mir. Ratifikacija je bila neophodna kako bi bio potpisan i, u aprilu 2008. godine, dokument kojim je omogućen transport opreme kopnom za potrebe misije ISAF, a preko ruske teritorije. Međutim, kao posledica sukoba u Gruziji, avgusta 2008. godine došlo je do zastoja u vojnoj saradnji Rusije i Alijanse. Ona je ipak obnovljena krajem 2009. godine.

Pre 2014. Savet NATO-Rusija se sastajao se na raznim nivoima: jednom mesečno na nivou ambasadora, dva puta godišnje na ministarskom nivou, i kada je bilo potrebno, na nivou šefova država i vlada. Takođe, sastanci su se održavali jednom mesečno na nivou vojnih predstavnika i dva puta godišnje na nivou načelnika generalštabova. U okviru Saveta NATO-Rusija saradnja je naročito intenzivirana u oblastima borbe protiv terorizma, upravljanja krizama, sprečavanja širenja oružja za masovno uništenje, kontrole naoružanja, protivrakete zaštite zone operacije, logistike, reforme sistema odbrane, civilne zaštite i naučne saradnje.

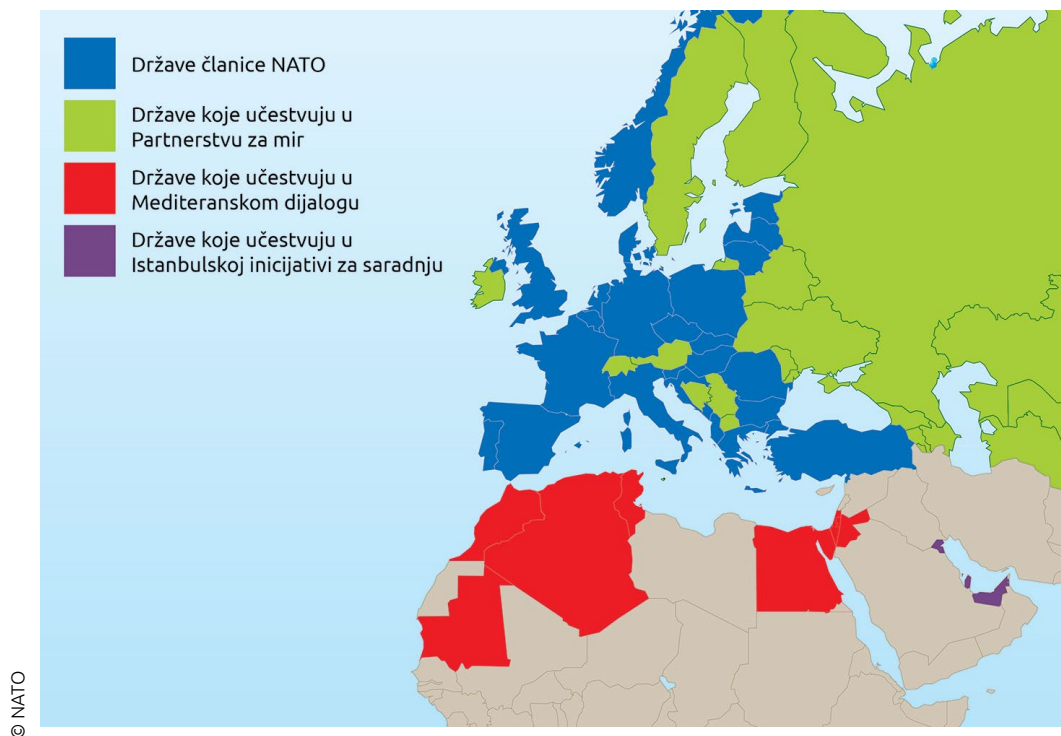
Nakon izbijanja sukoba u Ukrajini i pripajanja Krima Rusiji koje su države članice NATO okarakterisale kao agresiju i koje ne priznaju, došlo je do obustavljanja svih aktivnosti koje se sprovode posredstvom rada Saveta. Kanali komunikacije su ostali, kako bi se omogućila razmena informacija i stavova koji se tiču krize u Ukrajini. Kako je na samitu NATO u Varšavi je 2016. godine odlučeno da NATO ostane otvoren za povremen, fokusiran i smislen dijalog na bazi reciprociteta, Savet je nastavio da igra ulogu zvaničnog kanala za dijalog dve strane.

Ruske - pre svega vojne - akcije na njenim istočnim granicama, na Krimu i uopšte u crnomorskom regionu, kao i Siriji, dodatno su produbile nepoverenje između dve strane. Ovo nepoverenje je kulminiralo istupanjem SAD iz Sporazuma o nuklearnim snagama srednjeg dometa 2017. zbog, kako se tvrdi, prethodnog ruskog kršenja istog sporazuma. Severnoatlantski savet je podržao ovu odluku.

Ipak, kanali komunikacije ostali su otvoreni; Savet NATO-Rusija je u periodu od 2016. do 2019. godine održao ukupno devet (9) sastanaka. Savet funkcioniše po principu 29+1, odnosno ruski predstavnici se sastaju sa svim predstavnicima istog nivoa država članica NATO i odluke se usvajaju na bazi konsenzusa.

Ostali partnerski programi NATO

Princip stvaranja partnerstava i promocije saradnje i dijaloga NATO nije samo ograničio na Evropu. Naprotiv, iako najznačajnija, PzM je samo jedna od inicijativa. Alijansa sarađuje i sa državama Mediterana, Bliskog Istoka, ali i šire; partnerski odnosi su uspostavljeni i sa Australijom, Novim Zelandom i Japanom.

Partnerski programi NATO

Mediteranski dijalog

Mediteranski dijalog pokrenuo je 1994. godine Severnoatlantski savet, u početku sa pet država: Egiptom, Izraelom, Mauritanijom, Marokom i Tunisom. Ovoj inicijativi priključili su se Jordan (novembra 1995. godine) i Alžir (marta 2000. godine). Svrha *Mediteranskog dijaloga* je izgradnja međusobnog poverenja kroz veću transparentnost, konsultacije i saradnju. Na NATO samitu, u Madridu jula 1997. godine, osnovana je Grupa za mediteransku saradnju, zadužena za opštu koordinaciju Mediteranskog dijaloga, unapređenje saradnje i konsultacija. Ovo je promenjeno 2011. kada je Mediteranski dijalog došao pod kapu Komiteta za politike i partnerstva.

Mediterranski dijalog zasnovan je na uverenju da je evroatlantska bezbednost blisko povezana sa bezbednošću i stabilnošću u oblasti Mediterana, i da su države iz te oblasti suočene sa istim bezbednosnim pretnjama, kao i članice NATO. Ciljevi *Mediterranskog dijaloga* su: doprinos stabilnosti i bezbednosti na Mediteranu, postizanje boljeg međusobnog razumevanja i ublažavanje predrasuda o NATO koje postoje u državama Mediteranskog dijaloga.

Konceptualno, ova inicijativa je ustrojena slično kao PzM, i zasnovana je na „meniju“ za saradnju koji je isti za sve učesnice, dok se same država partneri opredeljuju za nivo saradnje. Naravno, učesnice se ne mogu nadati članstvu u NATO, pošto su geografski limiti za širenje Alijanse jasno određeni u Severnoatlantskoj povelji.

Istanbulska inicijativa za saradnju

Istanbulska inicijativa za saradnju pokrenuta je na NATO samitu, juna 2004. godine, kao posebna, ali komplementarna inicijativa (zasnovana na istim principima i istom opsegu) u odnosu na *Mediterranski dijalog*, sa ciljem da doprinese dugoročnoj stabilnosti u širem regionu Bliskog Istoka. Poziv za saradnju u okviru Istanbulske inicijative, upućen je pre svega državama iz Zalivskog saveta za saradnju (eng. *Gulf Cooperation Council*) koji čine: Katar, Bahrein, Kuvajt, Oman, Saudijska Arabija i Ujedinjeni Arapski Emirati (UAE). Do danas, u Istanbulske inicijativu za saradnju su se uključili Bahrein, Katar, Kuvajt i UAE.

NATO i bezbednosna saradnja u jugoistočnoj Evropi

NATO je političko-vojnu saradnju u jugoistočnoj Evropi ostvario kroz tri stuba: prisustvo na terenu kroz misije UN pod vođstvom NATO (pre svega Bosna i Kosovo i Metohija), partnerstva sa državama regiona kroz PzM, i kroz proces proširenja. Do današnjeg dana, jedina država za koju je izvesno da će u dogledno vreme ostati van članstva NATO, upravo je Srbija. NATO ili njegove države članice sem PzM i EAPC pokrenule su i nekoliko regionalnih inicijativa (kao na primer Regionalni centar za bezbednosnu saradnju, Regionalni savet za saradnju itd.) koje za cilj imaju unapređenje saradnje u domenu odbrane i bezbednosti u regionu i samim tim jačanja međusobnog poverenja kroz brojne praktične inicijative i projekte. Sem ovde pobrajanih, postoji još nekoliko inicijativa za regionalnu saradnju u domenu bezbednosti, ali su više povezane sa EU i UN, nego sa samim NATO.

NATO Inicijativa za jugoistočnu Evropu

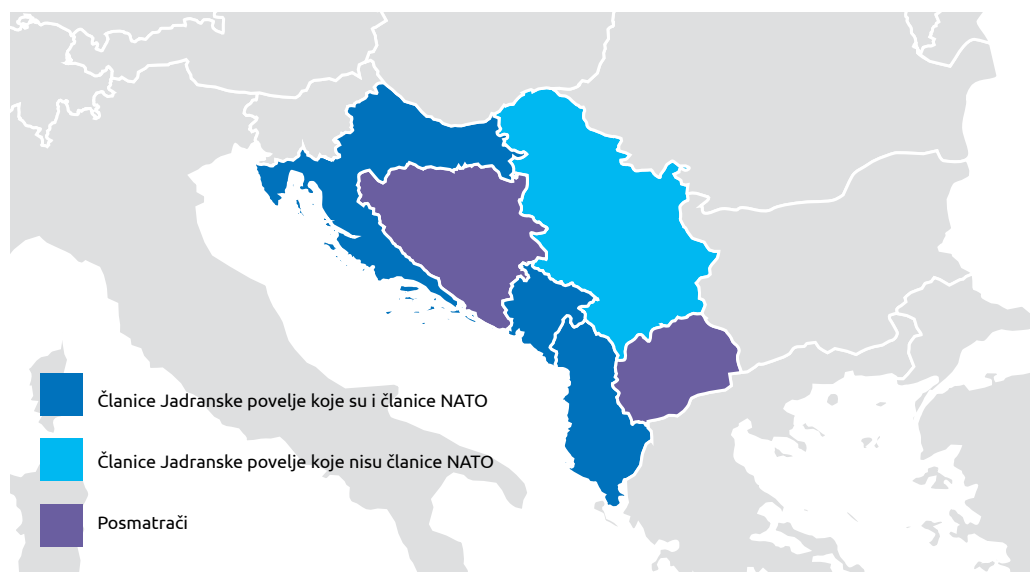
NATO inicijativa za jugoistočnu Evropu je neformalni mehanizam NATO uspostavljen aprila 1999, koje za cilj ima stalne konsultacije o političkim i bezbednosnim pitanjima koja su od značaja za region. U njegovom radu

učestvuju države članice NATO i države partneri u okviru PzM. U okviru nje, 2000. godine uspostavljena je Nadzorna grupa za bezbednosnu saradnju u Jugoistočnoj Evropi (eng. *South East Europe Security Cooperation Steering Group*, SEEGROUP), u svrhu koordinacije i podsticanja projekata koji doprinose bezbednosti i stabilnosti u regionu. Srbija je tokom 2012. i 2015. predsedavala SEEGROUP.

Proces saradnje ministara odbrane zemalja Jugoistočne Evrope

Na predlog SAD, 1996. pokrenut je Proces saradnje ministara odbrane zemalja Jugoistočne Evrope (eng. *Southeastern Europe Defense Ministerial Process*, SEDM). Ovo je bio prvi regionalni mehanizam koji je za cilj imao jačanja saradnje SAD i država partnera, i samih država partnera između sebe. U okviru SEDM, pokrenuto je nekoliko inicijativa, aktivnosti i konkretnih projekata, koje se uspešno implementiraju uključujući Multinacionalne mirovne snage jugoistočne Evrope, projekat simulacionih vežbi itd. Sastanci nisu ograničeni isključivo na ministre odbrane, već je stvoreno nekoliko dodatnih mehanizama, kao što su na primer sastanci zamenika načelnika generalštabova. Srbija je postala članica ovog mehanizma 2009.

Jadranska povelja

Jadranska povelja

Maja 2003. godine tri države jugoistočne Evrope, Albanija, Hrvatska i Severna Makedonija, formirale su zajedno sa SAD Jadransku povelju (prvobitno znanu kao A3, sada A5) kao organizaciju čiji je cilj da pomogne pristupanje ovih država NATO, kroz zagovaranje, praktične projekte, zajedničko učešće u misijama upravljanja krizama i saradnju sa NATO, i kroz unapređenu regionalnu saradnju. Od 2008. godine, članstvu su pristupile i Crna Gora i Bosna i

Hercegovina, dok je iste godine Srbija dobila status posmatrača. Od tri prvobitne članice, Hrvatska i Albanija su pristupile NATO 2009, dok se očekuje da će Severna Makedonija ući u članstvo tokom 2019. Crna Gora je pristupila 2017, dok je Bosna i Hercegovina u procesu implementacije MAP-a (koja je trenutno upitna, zbog unutrašnjih političkih prilika u ovoj zemlji). Slovenija i Kosovo takođe imaju status posmatrača, ali je Priština podnela zahtev za članstvo, koji do sada nije realizovan.

Sastanci političkih direktora ministarstava odbrane Zapadnog Balkana

Inicijativa koja je osnovana kao Forum za pomoć zemljama jugoistočne Evrope (eng. *South East Europe Clearinghouse*, SEEC) na predlog Slovenije i Komande oružanih snaga SAD za Evropu. Tako da je inicijalno ovo bio još jedan model za praktično pomaganje transformacije sektora bezbednosti i odbrane u našem regionu. Kroz Forum su podržani brojni projekti, poput Balkanskih vojno-medicinskih snaga i podizanja tri centra za obuku na regionalni nivo (centar ABHO u Kruševcu, Centar za mirovne operacije BiH u Butmiru i Medija centar u Skoplju). Inicijativa je svoj rad okončala 2014, ali su zadržani sastanci političkih direktora ministarstava odbrane zarad koordinacije centara za obuku i eventualne buduće saradnje.

Balkanske vojno-medicinske snage

Nastale su kao projekat prethodno spomenutog SEEC, kao rezultat saradnje u okviru Grupe za procenu balkanskih vojno-medicinskih snaga, a uz podršku SAD i Norveške. Tokom predsedavanja Srbije grupom (2011-2013) izrađen nacrt koncepta Balkanskih vojnomedicinskih snaga (eng. *Balkan Medical Task Force*, BMTF), koji je i usvojen kroz zajedničku Deklaraciju svih država učesnica – Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Makedonije, Slovenije i Srbije. BMTF su zvanično osnovane 2016. kao multinacionalna medicinska jedinica čija je uloga da pruža hitnu medicinsku podršku kriznim situacijama u regionu nastalim usled prirodnih nepogoda.

Konferencija načelnika generalštabova balkanskih zemalja

Konferencija je osnovana 2006. na podsticaj Turske i Grčke, i u njoj učestvuju sve države Jugoistočne Evrope. Svrha Konferencije je da jača konsultacije i praktičnu saradnju država članica, pre svega kroz obuke i unapređenje interoperabilnosti u cilju mogućeg budućeg zajedničkog delovanja. Sastanci načelnika generalštabova se održavaju jednom godišnje, dok se ostale aktivnosti poput sastanaka različitih radnih grupa i sl. održavaju u skladu sa prethodno utvrđenim planom.

Srbija i NATO

Istorijat odnosa Jugoslavija/Srbija i NATO

Odnos Srbije i NATO nije nikad bio jednoznačan. SFR Jugoslavija nikad nije postala članica NATO, iako su u pojedinim momentima postojali izuzetno bliski odnosi sa zapadnim saveznicima. Nakon objavljivanja rezolucije Informbiroa, 1948. godine, i pogoršanja odnosa sa SSSR, tadašnja Jugoslavija je uspostavila formalni saveznički odnos 1953. kroz Ugovor o prijateljstvu i saradnji (tzv. Treći balkanski pakt) sa Grčkom i Turskom, članicama NATO. Osim toga, Jugoslavija je 1951. godine, pristupila američkom *Programu pomoći za uzajamnu odbranu*, kroz koji je dobila značajnu količinu naoružanja i vojne opreme uključujući i, u tom trenutku, najsavremenija borbena sredstva. Međutim, posle smrti Staljina, 1953. godine, i popuštanja napetosti u odnosima sa SSSR, kao i zbog zaoštavanja odnosa između Grčke i Turske, došlo je do laganog gašenja pakta i prekida daljeg jugoslovenskog približavanja NATO.

Rukovodstvo predvođeno Josipom Brozom Titom je odlučilo da spoljna i bezbednosna politika Jugoslavije treba da se temelji na protivljenju blokovskoj podeli sveta i da promoviše mirnu koegzistenciju. Ta politika, koja je kasnije materijalizovana u Pokretu nesvrstanih, doprinela je da Jugoslavija ostane država „između.“ **Nasleđe ove politike, kao i razlozi za izbijanje i posledice ratova doprineli su da među nekim građanima u Srbiji i dalje ostane veoma snažno uverenje da je zemlja i dalje nalazi „između“, ni na istoku ni na zapadu.** Izbijanjem rata u bivšoj Jugoslaviji, i zbog međunarodnih sankcija SR Jugoslaviji odnosno Srbiji i Crnoj Gori, mogućnost evroatlantske saradnje nije ni razmatrana.

Okončanjem rata u Bosni i Hercegovini Dejtonskim mirovnim sporazumom 1995. stekli su se uslovi za ponovnu integraciju SR Jugoslavije u međunarodnu zajednicu. Međutim, to se nije desilo. SRJ je za cilj postavila integraciju u UN i OEBS, ali ne i evroatlantsku perspektivu i Partnerstvo za mir. Početak sukoba na Kosovu, koji je odnosio i veliki broj civilnih žrtava, zaoštrio je ponovo odnose sa Zapadom. Zaoštavanje odnosa pratili su međunarodni apeli i angažmani za mirno rešavanje situacije (kako Zapada tako i Ruske Federacije), kao i dve rezolucije Saveta bezbednosti UN.

NATO bombardovanje SR Jugoslavije 1999

SRJ je naposljetku pristala da februara 1999. u zamku Rambuje u Francuskoj započne pregovore sa delegacijom kosovskih Albanaca. Zapadne države su u predlogu sporazuma, sem faktičke autonomije za Kosovo, zahtevale i da NATO trupe budu raspoređene na Kosovu i budu odgovorne za bezbednost na teritoriji Kosova, kao i da imaju nesmetani prolaz i imunitet na celoj teritoriji

SRJ. Na osnovu ličnog svedočenja tadašnjeg predsednika Srbije, Milana Milutinovića, on je lično ponudio da se pitanje reši ulaskom SRJ u NATO, što je bilo po svoj prilici neprihvatljivo zbog nedemokratskog karaktera režima Slobodana Miloševića i odnosa prema manjinskim zajednicama.

© United States Navy

Lansiranje tomahavk rakete na SRJ sa razarača Gonzales američke mornarice 28. marta 1999. godine

Delegacija SRJ, podržana od Ruske Federacije, odbila je ponuđeni sporazum, što je dovelo do početka bombardovanja 24. marta 1999. Ova akcija, pre svega zbog protivljenja Ruske Federacije, odnosno jasne naznake da će biti uloženi veto, nije imala pozitivnu sankciju Saveta bezbednosti UN (npr. sovjetska intervencija u Afganistanu se isto tako našla u međunarodno pravnom „limbu“). Bombardovanje NATO su jugoslovenske vlasti označile kao „NATO agresiju.“

Bombardovanje je trajalo 78 dana, i nanelo ogromnu materijalnu štetu SR Jugoslaviji (procena G17, tada nezavisne ekspertske grupe, bila je da je ukupna šteta iznosila 4,1 milijarde tadašnjih američkih dolara). Neke od akcija su se završile sa brojnim civilnim žrtvama (prema podacima Fonda za humanitarno pravo ukupan broj poginulih u napadima NATO je 754; 454 civila i 300 pripadnika oružanih snaga – od čega 207 civila srpske i crnogorske

nacionalnosti; 219 civila Albanaca; 14 romskih civila i 14 druge nacionalnosti; odnosno, 274 pripadnika Vojske Jugoslavije/MUP i 26 pripadnika OVK), iako je zvaničan pristup NATO bio da su meta isključivo vojna sila i objekti, kao i infrastruktura koja se može koristiti u vojne svrhe. U izjavama zvaničnika Alijanse, incidenti i žrtve nisu bili namerni, i takvi incidenti su nazivani „kolateralnom štetom,“ što je veoma negativno shvaćeno u domaćoj javnosti. Takođe, rezultat sukoba je bio i ogroman broj izbeglica, uglavnom kosovskih Albanaca, u susednim državama, i veliki broj civilnih žrtava i Albanaca i Srba na teritoriji Kosova i Metohije. Do današnjeg dana, sudbina više od 1,500 žrtava obe nacionalnosti je i dalje nerazjašnjena.

© Z. Perge

Zgrada republičkog MUP-a u Beogradu

Bombardovanje je okončano Kumanovskim sporazumom i Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti UN, nakon posredovanja Viktora Černomirdina i Martija Ahtisarija. Kosovo je stavljeno pod međunarodnu upravu UN, NATO misija KFOR je raspoređena, dok je suverenitet SRJ formalno sačuvan.

Bombardovanje je, kako će se videti kasnije, ostavilo trajne posledice na odnose Srbije i NATO, koje se osećaju do današnjeg dana. I dan danas u javnosti traju brojne, manje ili više utemeljene, debate oko posledica bombardovanja.

Glavni sekretar NATO, Jens Stoltenberg se 2015. godine je izrazio javno žaljenje zbog smrti civila tokom bombardovanja i izrazio saučešće njihovim porodicama.

Most Slobode u Novom Sadu

Odnosi SRJ/Srbija – NATO od 5. oktobra 2000. do 17. februara 2008.

Nešto više od godinu dana kasnije, nakon izbora i „nenasilne revolucije“ 5. oktobra 2000, režim Slobodana Miloševića je smenjen, i na vlast je došla Demokratska opozicija Srbije, predvođena novim predsednikom SRJ Vojislavom Koštunicom i novim premijerom Srbije, Zoranom Đinđićem. **Nova vlast je na početku svog mandata objavila da su spoljnopolitički cilj Srbije odnosno SR Jugoslavije evropske i evroatlantske integracije**, implicirajući time da je pored članstva u EU, moguće i eventualno članstvo u NATO.

Vlada je aktivno počela da sarađuje sa NATO, i inicijalno poverenje je uspostavljano nakon oružane pobune tzv. Oslobodilačke vojske Preševa, Bujanovca i Medveđe 2000. godine, koja je uspešno smirena. Tokom 2001. i 2002. godine, uspostavljena je direktna saradnja na terenu između tadašnje Vojske Jugoslavije i snaga KFOR, i od tada je u stalnom usponu. Zahvaljujući

izgradnji poverenja na novim osnovama, od 2001. godine, kao i zajedničkom opredeljenju za rešavanje tadašnje krize na jugu Srbije, NATO je postepeno ukinuo ograničenje prisustva snaga bezbednosti Srbije, u svim sektorima Kopnene zone bezbednosti. **Od tada, neretko se sprovode zajedničke patrole Vojske Srbije i KFOR-a**, u kontroli administrativne linije između Kosova i Metohije i Srbije.

Od 2003. započeta je aktivna direktna saradnja Srbije sa NATO, kroz Prilagođeni program saradnje (eng. *Tailored Cooperation Programme*, TCP), da bi početkom 2007. godine nakon raspada Državne zajednice Srbija i Crna Gora (SCG) Srbija bila i zvanično primljena u PzM.

Treba napomenuti da je u ovom periodu prema sondiranjima javnog mnjenja podrška eventualnom članstvu u NATO među građanima bila preko 30%. U momentu posle ubistva premijera Zorana Đinđića, tadašnja vlada predvođena Zoranom Živkovićem razmatrala je mogućnost upućivanja pripadnika vojske Srbije u misiju ISAF u Afganistanu.

Logo KFOR-a

Međutim, proces rešavanja konačnog statusa Kosova, koji je rezultirao objavljivanjem Ahtisarijevog plana 2006. godine, ponovo je produbio jaz između Srbije i Alijanse. Vlada predvođena Demokratskom strankom Srbije je smatrala da predlog plana nije u interesu Srbije i oštro mu se usprotivila. NATO je označen u javnom diskursu kao budući „vrhovni organ vlasti“ na nezavisnom Kosovu, i u javnosti su ponovo pokrenuti negativni narativi o Alijansi i oživljena je uspomena na iskustvo bombardovanja 1999. Ključni pomak se desio sredinom 2007. godine, kada je u Prezentionom dokumentu o svom budućem učešću u PzM Srbija izostavila da joj je cilj integracija u NATO. Krajem iste godine, ovaj pristup je podignut na viši nivo, kada je u Rezoluciji Narodne skupštine o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije u članu 6. **proglašena „vojna neutralnost u odnosu na postojeće vojne saveze“.**

Član 6 Rezolucije Narodne skupštine o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije iz decembra 2007:

„Zbog ukupne uloge NATO-a, od protivpravnog bombardovanja Srbije bez odluke SB do Aneksa 11 odbačenog Ahtisarijevog plana, u kome se određuje da je NATO „konačan organ“ vlasti u „nezavisnom Kosovu“, Narodna skupština donosi odluku o proglašavanju vojne neutralnosti Republike Srbije u odnosu na postojeće vojne saveze do eventualnog raspisivanja referenduma na kojem bi se donela konačna odluka po tom pitanju.“

Time je stavljena tačka na eventualno pristupanje Srbije u NATO, koje svakako nije bilo ni na vidiku u funkcionalnom smislu, bez obzira na načelno opredeljenje prethodnih vlada. **Srbija međutim, nikad nije do kraja definisala šta podrazumeva „vojna neutralnost“ sem da ne znači obustavljanje evropskih integracija.** NATO je označen u izrazito negativnom kontekstu, iako su većina njegovih članica istovremeno i članice EU, zvanično glavnog spoljnopolitičkog cilja.

Saradnja Srbija NATO od 2008. do danas

Saradnja sa NATO koja se tek počela razvijati kroz PzM, medijski je stavljena u zapečak, bez obzira na uspehe i koristi koje su Srbija i njena vojska imale i imaju. Od strane dela elite, periodično su pokretane inicijative koje su imale za cilj da okrenu pažnju javnosti protiv pokretanja integracije u NATO (poput proglašenja 200 intelektualaca 2010. u kojem je traženo raspisivanje referenduma o učlanjenju Srbije u NATO, i čiji je cilj bio da se „onemoguće nepozvani i neovlašćeni da uvedu Srbiju u NATO“).

Međutim, u javnosti se uopšte nije raspravljalo da je integracija moguća, čak i da postoji većinsko opredeljenje Srbije za ulazak u Alijansu. Prvi problem za takav scenario predstavlja otvoreno pitanje Kosova, pošto bez jasno definisanih granica koje priznaju sve članice, Srbija najverovatnije ne može da pristupi. Drugi aspekt je sama dužina procesa integracije, koja ne može da se desi preko noći. Kako se iz primera Hrvatske i Albanije, a potom i Crne Gore vidi, period od odobrenja perspektive za članstvo koja se verifikuje dobijanjem MAP-a do same integracije je prilično dug. **Dakle, nema govora o tome da neko „na mala vrata“ može da uvede Srbiju u članstvo.** I konačno, treba da postoji većinsko direktno ili indirektno opredeljenje građana oko ulaska u Alijansu. Kako sugerišu istraživanja javnog mnjenja od 2008. do danas, veoma mali procenat građana bi podržao ovakvu opciju, dok samo nekoliko političkih stranaka, sa malim uporištem među biračima aktivno propagira ovu opciju. Otvorena vrata za Srbiju, koja se spominju

u zaključcima sa samita i sastanaka NATO ne znače da Srbija ulazi u Alijansu onog momenta kada i ako se za to odluči, već isključivo da postoji perspektiva, a ulazak je moguć kada se za to steknu tehnički i politički uslovi.

© Srđan Hajster, MC Odbrana Vojske Srbije

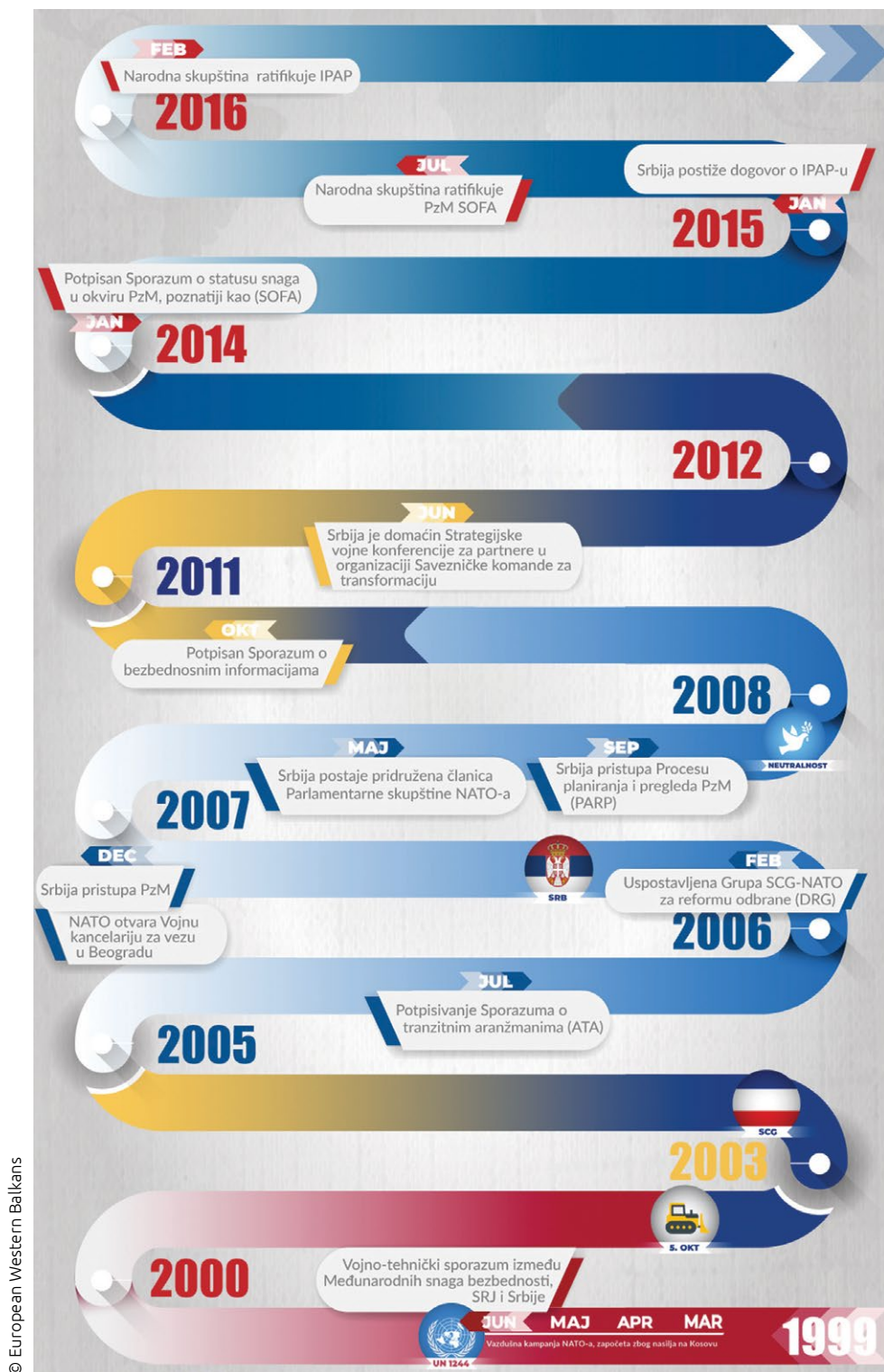

Susret načelnika Generalštaba Vojske Srbije general-potpukovnika Milan Mojsilovića sa komandantom KFOR-a general-majorom Lorencom D'Adarijom 2019. godine

Bez obzira na ovakve trendove, saradnja Srbije i NATO tokom godina je veoma napredovala. Srbija je svoj prvi IPAP dobila 2015. godine, i samim tim podigla svoje partnerstvo sa Alijansom na viši nivo, kako se često isticalo u javnosti, „najviši nivo za države koje nisu članice.“ Ipak, Srbija nije tzv. „napredna članica“ pre svega zato što ne učestvuje u misijama i operacijama upravljanja krizama koje predvodi NATO. Ipak, Srbija im indirektno daje podršku sa svojim učešćem u misijama i operacijama pod kapom UN i EU. Na ovaj način, ona omogućava partnerskim državama da odvoje više resursa za druge misije i operacije. **Učešćem u međunarodnim misijama upravljanja krizama, Srbija jača svoj ugled i istovremeno jača saradnju sa ključnim državama partnerima, koje su kako članice EU tako i članice NATO.**

Rezultati partnerstva su praktično nevidljivi u javnosti. Retke su objektivne analize koje su posvećene ovoj temi. Kada se i pojavljuju informacije, one su uglavnom uparene sa saradnjom Srbije sa Rusijom u domenu odbrane i bezbednosti. Vuku se paralele oko saradnje sa dve strane, iako po obimu i značaju za bezbednost Srbije ne mogu da se porede. Srbija je država koja je okružena sa NATO i EU državama, i imajući u vidu i standardne i tzv. „asimetrične“ bezbednosne izazove, Srbiji je najvažnije da ostvari bezbednosnu saradnju sa svojim prvim susedima, kao i većim državama sa kojima oni sarađuju.

Šta je do sada postignuto u saradnji Srbije i NATO

Saradnja SRJ sa NATO započeta je proleća 2002. godine, kada je Savezna vlada SRJ pokrenula proces pristupanja PzM, dok je zvanični zahtev podnet 2003, nakon transformacije savezne države u SCG. Poziv je izostao zbog izostanka saradnje sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (tzv. Haški tribunal), ali je NATO odmah za SCG pokrenuo poseban program TCP, čime je kroz tri ciklusa omogućeno njeno učešće u jednom delu odabranih aktivnosti PzM. Time je Srbija stekla bolji uvid u zahteve koji se tiču interoperabilnosti sa NATO, u oblastima kao što su: upravljanje krizama, operacije očuvanja mira i civilna odbrana, a oslonila se, takođe, na ekspertizu Alijanse u vezi sa politikom i planiranjem odbrane, demokratskom kontrolom oružanih snaga, kao i relevantnim finansijskim i ekonomskim planiranjem. Saradnja je potom unapređena 2005-2006. kada je stvorena Grupa SCG-NATO za reformu odbrane, koja je nakon raspada državne zajednice postala Grupa Srbija-NATO za reformu odbrane. Ovaj mehanizam je ubrzao reformu sistema odbrane i pripremu za učešće u Partnerstvu za mir i aktivan je i danas.

U kontekstu unapređene saradnje, SCG je 2005. potpisala i ratifikovala Sporazum o tranzitnim aranžmanima sa NATO. Navedenim sporazumom utvrđuje se status snaga NATO, kao i država koje doprinose operacijama, prilikom tranzita preko teritorije SCG, a u cilju nesmetanog odvijanja mirovnih operacija u regionu Balkana. Sporazum je 2015. unapređen u standardni Sporazum o statusu snaga, kojim je sem tranzita snagama NATO omogućeno i privremeno stacioniranje. Naravno oba zahtevaju prethodnu dozvolu vlasti Srbije.

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić u poseti NATO 2018. godine

Srbija je decembra 2006. potpisala Okvirni sporazum PzM i time postala država učesnica u programu. Time je saradnja od donekle *ad hoc*, prešla u sistemsku, na osnovu zadatih elemenata programa. Neposredno pre ulaska u program, u zgradi Ministarstva odbrane otvorena je NATO Kancelarije za vezu (eng. *Military Liaison Office*, skr. MLO), koja služi kao vitalna spona za komunikaciju oko političkih i vojnih pitanja između Vlade Srbije i NATO, i pomaže saradnju Srbije i Alijanse u okviru PzM.

Nakon dobijanja IPAP-a, Srbiju su nekoliko puta posetili visoki zvaničnici NATO (generalni sekretar Jens Stoltenberg, a njegova zamenica Rouz Gotemeler i predsedavajući Vojnog komiteta NATO maršal Stjuart Pič po jedan put). Takođe, predsednik Srbije, ministar spoljnih poslova i ministar odbrane bili su nekoliko puta u poseti NATO, i susretali su se sa visokim predstavnicima NATO na marginama različitih događaja.

Ulaskom u PzM, Srbija je prošla standardne korake država učesnica. Septembra 2007. godine Srbija je predstavila svoj Prezentacioni dokument u kom je definisala oblasti saradnje sa NATO, na osnovu čega je definisan prvi IPP (danas Individualni program partnerstva i saradnje) decembra iste godine, čime je i zvanično započeta implementacija reformskih programa saradnje. Aprila 2008. godine Srbija je pokrenula svoj prvi godišnji PARP, kojim je usaglašeno 19 ciljeva učešća Srbije u PzM, dok je 2009. kroz drugi PARP ovaj broj podignut na 42. Julu 2008. Srbija je potpisala i svoj bezbednosni sporazum sa NATO, što je i zakonski okvir za razmenu informacija sa NATO.

Tokom godina učešća u programu Partnerstvo za mir, Republika Srbija se može pohvaliti vrlo visokim procentima ispunjenja planiranih aktivnosti iz IPP/IPCP.

Koristi Republike Srbije od učešće u PzM i uopšte od saradnje sa NATO

Saradnja sa NATO poverilačkim fondom

Praktične koristi učešća Srbije u PzM i saradnje sa NATO su brojne. Još pre zvaničnog ulaska u program, Srbija je pokrenula na sopstveni zahtev saradnju sa NATO Poverilačkim fondom (eng. *NATO Trust Fund*, NTF) i uspešno okončala tri projektna ciklusa i započela četvrti. Do sad kroz saradnju sa NTF Srbija je dobila sledeće projekte:

- 2003. 375 hiljada evra za demilitarizaciju (uništavanje) 28,000 komada viškova malog i lakog naoružanja.
- 2005-2007. 1,7 miliona evra za uništavanje oko 1,4 miliona protivpešadijskih mina.
- 2006-2012 – 5,9 miliona evra podršku penzionisanim pripadnicima Vojske Srbije i Ministarstva odbrane za reintegraciju u civilni život (kroz savetodavne usluge i finansijsku pomoć za pokretanje sopstvenih poslova).
- 2016. započet je četvrti NTF projekat u vrednosti od 4,15 miliona evra (u trenutku pisanja ove publikacije postoji predlog da se budžet poverilačkog fonda poveća na 5,44 miliona evra), namenjen demilitarizaciji 2 hiljade tona viška zastarele i nebezbedne municije u Tehničko remontnom zavodu (TRZ) Kragujevac. Takođe, poslovanje TRZ Kragujevac kroz ovaj program treba da se unapredi i da postane regionalni centar, odnosno da bude u mogućnosti da nudi usluge ispitivanja, održavanja, remonta i demilitarizacije municije i državama koje su u NATO sistemu (državama članicama i partnerima).

NATO Koncept operativnih sposobnosti snaga Vojske Srbije

Srbija je takođe kroz NATO OCC deklarirala 2011. pešadijsku četu i vod Vojne policije, kao i vod za atomsko-biološko-hemijsku odbranu (ABHO), a potom i dva vojno-medicinska tima za NATO OCC zajedničke snage (eng. *pool of forces* – potencijalne snage za upućivanje u PzM operacije koje se sprovode pod vođstvom NATO). Tri godine kasnije, nakon temeljne evaluacije, sve prijavljene jedinice Vojske Srbije su deklarirane za NATO OCC zajedničke snage. Kroz proces evaluacije trenutno prolazi inženjerski vod za opštu podršku, za koji se očekuje da će biti spreman tokom 2019. Upravo primena

OCC pomogla je spremnost jedinica vojske Srbije za uspešno učešće u misijama EU i UN; **danas je Srbija prepoznata kao sedma država u Evropi po doprinosu misijama.**

Sertifikacija centara za obuku i kodifikacija naoružanja i vojne opreme

ABHO Centar za usavršavanje kadrova Vojske Srbije u Kruševcu dobio je juna 2013. godine status Partnerskog centra za obuku i obrazovanje (eng. *Partnership Training and Education Center*), čime je stekao međunarodni značaj. NATO Kancelarija za vezu je potom 2017-2018. pomogla u pripremama za medicinsku obuku iračkih oružanih snaga u Nišu. Ovaj program je podržan kroz Inicijativu za izgradnju kapaciteta odbrane i povezanih oblasti, koju je NATO pokrenuo 2014.

Srbija je 2014. godine dobila TIER 2 sertifikat od strane NATO agencije za podršku i nabavke, čime je postala deo Kodifikacionog sistema NATO (eng. *NATO Codification System, NCS*) i postala ovlašćena za kodifikaciju oružja i vojne opreme. Drugim rečima, Srbija je pored unapređenih mogućnosti za logističku podršku u misijama i operacijama u kojima učestvuje njena vojska (lakše dobijanje kompatibilne opreme i naoružanja), **dobila mogućnost za izvoz oružja i vojne opreme u 70 država**, NATO članicea i partnerskih država koje su deo ovog sistema.

Ratifikacijom Sporazuma o logističkoj podršci između Ministarstva odbrane i NATO Agencije za podršku i nabavke (eng. *NATO Support and Procurement Agency, NSPA*) omogućeno je učešće kapaciteta Srbije za održavanje i obnovu naoružanja i vojne opreme, kao i kapaciteta odbrambene industrije, da učestvuju u programima pod rukovodstvom NSPA.

Program Nauka za mir

Posebno je značajno učešće Srbije u programu „Nauka za mir“ kojim se podržava dijalog i podstiče praktična saradnja između država članica NATO i partnerskih država zasnovana na naučnim istraživanjima, tehnološkim inovacijama i razmeni znanja. Države učesnice kroz program mogu dobiti finansiranje za projekte, stručno savetovanje i podršku za aktivnosti koje za cilj imaju jačanje neke od dimenzija bezbednosti, i koje odgovaraju strateškim ciljevima NATO. Srbija aktivno učestvuje u SPS i do sad je doprinela 45 aktivnosti u okviru ovog programa. Trenutno, Srbija učestvuje u pet aktivnosti, sa fokusom na energetska bezbednost, borbu protiv terorizma, ljudske i društvene aspekte bezbednosti, te sajber odbranu i ABHO.

Info dan programa NATO „Nauka za mir“ u Ministarstvu odbrane Republike Srbije 2016. godine

Trenutno najznačajniji projekat u kojem Srbija učestvuje je „*Radiacioni hormezis u službi povećanja prinosa biomase iz mikroalgi*“. Ovaj projekat, započet 2017. trebao bi da bude okončan 2019. Cilj projekta je povećanje biomase algi, kako bi se od njih efikasnije pravio biodizel, čime bi se potencijalno doprinelo padu cene ovog energenta na svetskom tržištu za 20%, ali i doprinelo smanjenju globalnog zagađenja. Na projektu koji sprovodi Institut za multidisciplinarna istraživanja Univerziteta u Beogradu u saradnji sa britanskim Univerzitetom u Mančesteru i američkim Univerzitetom „Bejlor“, ukupno je angažovano osam srpskih naučnika, i vrednost projekta je 400 000 evra.

Program unapređenja obrazovanja u odbrani

Srbija učestvuje zajedno sa 12 drugih partnerskih država u Programu unapređenja obrazovanja u odbrani (eng. *Defence Education Enhancement Programme*, DEEP) kroz koji se pomaže reforma institucija za vojnu obuku. Saradnja se implementira kroz „krojene“ programe razvoja kurseva, obrazovnih programa i direktnih konsultacija, i time DEEP pomaže prethodno pobrojane ciljeve PzM poput: reforme sistema odbrane i sektora bezbednosti, izgradnje odbrambenih kapaciteta, izgradnje institucija odbrane, profesionalizaciju oružanih snaga, projektovanje stabilnosti itd.

Rad delegacije pri Parlamentarnoj skupštini NATO

Parlamentarna skupština NATO (eng. *NATO Parliamentary Assembly*, NATO PS) je **transatlanska interparlamentarna organizacija** koja okuplja nacionalne parlamente 28 zemalja članica NATO, kao i partnerskih zemalja. Predstavlja značajnu vezu između NATO i nacionalnih parlamenata i **važan je instrument parlamentarne diplomatije**.

Njen smisao je u tome da se nacionalne delegacije i parlamentarci (koji učestvuju) bliže zainteresuju za zajedničke bezbednosne probleme; odnosno, da politike NATO učine transparentnijim svojim kolegama i kolegamicama „kod kuće“. Zaseda dva puta godišnje, s proleća i jeseni, i uvek u drugoj državi-članici. Izveštaje koje njeni odbori pripreme tokom prolećnog zasedanja, PS u plenumu usvaja na jesenjem i upućuje Severnoatlantskom savetu. Aktivnosti PS ne iscrpljuju se kroz zasedanja; tokom godine, neretko i u državama partnerima, organizuju se konferencije i seminari, na kojima učestvuju i istraživači i predstavnici akademske zajednice koji parlamentarcima pružaju različite uvide. U ovom kontekstu poznat je serijal „Rouz Rot“ seminara nazvanih po američkom kongresmenu Čarlju Rouzu i senatoru Bilu Rotu koji su ih inicirali 1990, kako bi zemljama nekadašnjeg Istočnog bloka pomogli u demokratskoj transformaciji. Obzirom na to šta je u fokusu NATO, nije neobično što je maltene svake godine jedan seminar – koji ujedno služi i kao neformalan sastanak parlamentarcima-članovima PS – na prostoru Zapadnog Balkana (Beograd, mart 2015; Sarajevo, mart 2017; Skoplje, jun 2018).

Delegacija Narodne skupštine Republike Srbije učestvuje u radu NATO PS od 2007. godine, nakon što je Srbija postala učesnica PzM. Trenutno broji devet članova (četiri člana i pet zamenika/ca članova; osam poslanik i samo jedna poslanica) i ono što je zanimljivo, jeste da niti jedan/a ne dolazi iz partije koja se zalaže za članstvo Srbije u NATO. Kada različite delegacije PS dođu u zvaničnu posetu Srbiji, u Narodnoj skupštini, oni su im domaćini: tako je bilo juna 2017. (ekonomija i bezbednost; tranzicija i razvoj), odnosno aprila 2018. (budući bezbednosni i odbrambeni kapaciteti).

Učešće u NATO vežbama

Od ulaska u PzM Srbija redovno učestvuje u vežbama koje organizuje NATO, iako je u pojedinim učestvovala i ranije, za vreme SRJ i SCG. Učešće se razvijalo postepeno, od statusa posmatrača, preko komandnog nivoa, do učešća na operativnom i taktičkom nivou. Drugim rečima, da bi učestvovala u punom kapacitetu u vežbama koje sprovodi NATO, Vojska Srbije i Ministarstvo odbrane su morali da sprovedu određene reforme kako bi dostigle poželjni nivo interoperabilnosti, dok se evaluacija koja se sprovodi kroz OCC upravo izvodi kroz učešće na vežbama.

Srbija je do sada je učestvovala u sledećim vežbama:

- 2007: Noble Comet 2; Steadfast Move; Steadfast Jaw;
- 2008: Cooperative Lancer; Cooperative Longbow
- 2009: Cooperative Longbow; Cooperative Lancer; Cooperative Archer; Steadfast Joist
- 2011: Steadfast Juncture
- 2012: Cooperative Lancer; Cooperative Longbow; Steadfast Juncture
- 2013: Steadfast Jazz; Vigilant Skies; Gordian Knot,
- 2014: Anaconda; Trident Lance; REGEX
- 2015: REGEX; Trident Jaguar; Naples Journey; Trident Juncture
- 2016: REGEX; Trident Jaguar; EADRCC Crna Gora
- 2017: REGEX; EADRCC "Bosna i Hercegovina"; Trident Jaguar
- 2018: Trident Jaguar; Trident Juncture; EADRCC "Srbija 2018" (zemlja domaćin je bila Srbija); REGEX 2018 (zemlja domaćin je bila Srbija);

© NATO

EADRCC "Srbija 2018"

„Srbija 2018“ – međunarodna terenska vežba upravljanja posledicama vanrednih situacija prva je vežba NATO održana u Srbiji održana u zajedničkoj organizaciji Evroatlantskog koordinacionog centra za vanredne situacije (EADRCC) i Sektora za vanredne situacije MUP Srbije. Održana je oktobra 2018. u Mladenovcu, sa više od 2000 učesnika iz 38 država. Vežbu su otvorili predsednik Srbije Aleksandar Vučić i generalni sekretar NATO, Jens Stoltenberg.

EADRCC "Srbija 2018"

REGEX je multinacionalna komandno-štabna vežba podržana računarskim simulacijama i predstavlja zajedničku obuku vojnih, civilnih i policijskih struktura za učešće u multinacionalnim operacijama podrške miru pod mandatom Ujedinjenih nacija. Održana je isto oktobra 2018. u Beogradu u Srbiji.

Iako se REGEX 2018 zvanično vodi kao prva međunarodna NATO vežba u Srbiji, tokom poslednje decenije održano nekoliko međunarodnih vežbi koje se nisu formalno vodile pod NATO kapom, ali je u njima učestvovao veliki broj NATO država, kao i država učesnica PzM, poput međunarodne vojno-medicinske vežbe MEDCEUR 2009 ili komandno-štabne logističke vežbe LOGEX 2015 koje su obe organizovane pod Evropskom komandom oružanih snaga SAD.

IPAP i novi IPAP

Vlada Republike Srbije je 2011. godine donela odluku o pokretanju procedure za izradu Individualnog akcionog plana partnerstva sa NATO, kojim je saradnja sa NATO trebala biti prenesena na viši nivo odnosno da bude intenzivirana. IPAP omogućava NATO da izradi unapređeni krojeni program usmeren ka daljoj reformi sistema odbrane i sektora bezbednosti, ali i na širu institucionalnu i političku reformu. Srbija je svoje ciljeve budućeg učešća u programu definisala u IPAP Prezentionom dokumentu koji je krajem iste godine predstavljen u centrali NATO.

Prvi IPAP (inicijalno zamišljen na dve godine 2015-2016) pokrenut je sredinom januara 2015. Jedna od bitnih razlika u odnosu na „redovno“ učešće u PzM je pokretanje političkog dijaloga na visokom nivou, u kome učestvuju i druga ministarstva Vlade Republike Srbije.

IPAP se sastoji iz četiri poglavlja: 1. Politički i bezbednosni okvir, 2. Odbrambena i vojna pitanja, 3. Javna diplomatija, naučna saradnja, sistem upravljanja krizama i planiranja u vanrednim situacijama i 4. Zaštita tajnih podataka. Za svako poglavlje, definisane su konkretne aktivnosti (ukupno 215) kroz koje treba doći do unapređenja u definisanim oblastima.

Značajno je istaći da je kroz aktivnosti IPAP uspostavljena direktna veza sa procesom reformi i pristupanja Srbije EU, odnosno primenom svih aktivnosti koje su definisane u dokumentu, Srbija istovremeno unapređuje procese vezane za pristupanje EU i unapređuje saradnju sa NATO.

U prvom poglavlju Srbija se opredeljuje za dalje jačanje saradnje sa NATO kroz postojeće aktivnosti koje nudi okvir PzM i kroz jačanje političkog dijaloga. Opredeljuje se i za unapređenje procesa pristupanja EU i progresivno usvaja sve elemente predviđene Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) sa EU i pravnu tekovinu koju obuhvata 35 poglavlja pregovaračkog procesa. Srbija se opredeljuje za jačanje regionalne saradnje sa susednim državama, a posebno za unapređenu saradnju u regionalnim bezbednosnim inicijativama i forumima. Posebno se ističe unapređenje odnosa Beograda i Prištine u kontekstu potpisivanja Briselskog sporazuma iz 2013. godine. Konačno, u ovom poglavlju Srbija se opredeljuje i za unapređenje vlastitog angažovanja i saradnje sa UN, OEBS i Savetom Evrope.

U domenu unutrašnje politike (koji u procesu pregovora sa EU pokrivaju poglavlja 23 i 24) Srbija se opredeljuje za dalje unapređenje vladavine prava (sa posebnim naglaskom na borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije) i poštovanja i što bolje primene Ustava i propisa koji definišu zaštitu svih aspekata ljudskih prava. Takođe, Srbija se opredeljuje i za pružanje aktivnog odgovora na nove bezbednosne izazove (poput terorizma i sajber kriminala) kroz mere sprovedene na nacionalnom nivou i međunarodnu saradnju, a uz dosledno poštovanje međunarodnih sporazuma koji se odnose na proliferaciju konvencionalnog, kao i nuklearnog, biološkog i hemijskog naoružanja. Ističe se i potreba daljih ekonomskih reformi, kao i jačanje demokratske kontrole oružanih snaga.

U drugom poglavlju definisana su pitanja vezana za bezbednost i odbranu, gde se prioriteti i aktivnosti nastavljaju na već trasiran put kroz dosadašnje članstvo u PzM. Prioriteti koji su apostrofirani uključuju politiku odbrane, okvir reforme odbrane, planiranje odbrane, ekonomiju odbrane i interoperabilnost i učešće u međunarodnim operacijama pod kapom EU i UN.

Treće poglavlje se bavi unapređenjem informisanja o saradnji Srbije i NATO kroz Program PzM, doprinos bezbednosti kroz međunarodnu naučnu saradnju (posebno se apostrofira saradnja u okviru programa „Nauka za mir“), unapređenjem sistema za upravljanje krizama i planiranje u vanrednim situacijama kroz saradnju sa susednim državama, saradnja sa EADRCC, i državama članicama NATO i partnerskim državama.

Četvrto poglavlje se bavi unapređenjem sistema za zaštitu tajnih podataka kroz jačanje nacionalnih institucija i dublju saradnju sa EU i NATO, sa posebnim naglaskom na zaštitu od potencijalnih sajber napada.

Važenje IPAP-a je produženo inicijalno za jednu godinu, a potom i na 2018, i očekuje se da će tokom 2019. Srbija „dobiti“ novi IPAP (prvobitno je bio najavljen za januar 2019, ali do momenta izdavanja ove publikacije nije pokrenut).

Po navodima zvaničnika Republike Srbije i NATO najveći broj aktivnosti je uspešno realizovan i očekuje se uspešan nastavak kroz novi IPAP. **Međutim, zvaničan izveštaj je zatvoren za javnost.**

© Vojska Srbije

Delegacija Nacionalne garde Ohaja u poseti Srbiji 2017. godine

Pored insitucionalne saradnje sa NATO kroz program PzM, Srbija je razvila bilateralnu i *ad hoc* multilateralnu saradnju sa državama članicama. Ona u značajnoj meri teče preko Ministarstva odbrane, a kroz instrumente međunarodne vojne saradnje, pre svih, planove bilateralne vojne saradnje koje dogovaraju ministarstva zadužena za oružane snage. Tu se svakako ističe saradnja sa Nacionalnom gardom Ohaja, ali i sa vojskama pre svega susednih država, kao i sa vojskama nekih od najznačajnijih država NATO, poput Velike Britanije.

© Vojska Srbije

Primopredaja motornih vozila iz donacije SAD u bazi Jug 2016. godine

OBLICI TREKUTNE SARADNJE NATO-A I SRBIJE

Od pristupanja programu Partnerstvo za mir (PzM), Vojska Srbije (VS) učestvovala je u oko 150 vojnih vežbi sa članicama NATO-a i PzM-a.

OKO
150

Saradnja nije ograničena samo na vojne oblasti, pošto NATO saraduje sa Srbijom i kroz finansiranja istraživanja, izgradnje integriteta i dr.

Civilne vežbe za slučajevne prirodnih katastrofa sve više preovlađuju kao oblik saradnje sa NATO.

VS je najčešće izvodila vežbe sa SAD i susjednim zemljama – Mađarskom, Rumunijom i Bugarskom.

	Broj vojnih vežbi sa NATO-om i njegovim članicama	Broj vojnih vežbi sa Rusijom i ODKB
2006	3	0
2007	4	0
2008	13	0
2009	4	0
2010	9	0
2011	18	0
2012	23	1
2013	16	0
2014	17	1
2015	14	3
2016	13	3
2017	15	4

Tokom 2018, VS učestvovala je u dve velike NATO vežbe kao posmatrač, a srpski vojnici bili su angažovani u deset vežbi koje su organizovale ili u kojima su učestvovali članice NATO-a.

Ukupno 401 pripadnik VS stekao je sertifikat o kompetencijama po NATO standardima, od toga:

180 članova motorizovane pešadijske čete
135 članova inženjerske čete
46 članova voda vojne policije (završna sertifikacija sledeće godine)
40 članova voda ABHO

401
PRIPADNIK

Od 2007, Rusija je donirala oko 51.000 evra Vojski Srbije.

Države članice NATO donirale su 40.000.000 evra.

SARADNJA MINISTARSTVA ODBRANE SA NATO-OM

Program izgradnje integriteta

Glavni ciljevi su podizanje svesti, promovisanje dobrih praksi i razvoj praktičnih mehanizama za smanjivanje rizika od korupcije u nacionalnom sektoru bezbednosti.

NATO odbori i radne grupe

PzM je omogućio pristup brojnim odborima i radnim grupama pod pokroviteljstvom NATO-a, koji služe kao forumi za diskusiju o trenutnim temama od značaja za sektor bezbednosti.

Vojno predstavništvo u Misiji Republike Srbije pri NATO-a

Osnovni zadatak je zastupanje Ministarstva odbrane i Vojske Srbije u sedištu NATO i sedištu EU u Briselu.

SARADNJA VOJSKE SRBIJE SA NATO-OM

Program individualnog partnerstva i saradnje (IPCP)

Osnovni mehanizam saradnje između partnerske zemlje i NATO, preimenovan u Zaključnu listu događaja. Obezbeđuje samoodređenje i pristup aktivnostima PzM-a.

Proces planiranja i pregleda (PARP)

Mehanizam putem kog određene jedinice postižu interoperabilnost sa jedinicama zemalja koje primenjuju standarde Komandnih operacija Alijanse. Skoro je identičan procesu planiranja snaga u NATO-u. Sprovodi se kroz ciljeve partnerstva koje biraju MOS i VS, u skladu sa svojim prioritetima.

Individualni akcioni plan partnerstva (IPAP)

Intenzivan oblik institucionalne saradnje u poljima od političkog značaja i pitanjima bezbednosne politike, odbrane, vojnim pitanjima, javnom informisanju, nauci, životnoj sredini i planiranje za delovanje u vanrednim situacijama. Takođe uključuje borbu protiv korupcije, zaštitu životne sredine i ekonomska pitanja, ljudskih prava i opšte demokratske reforme.

Srbija sprovodi širok spektar civilnih aktivnosti sa NATO. Najčešći i najvidljiviji oblici saradnje su civilne misije upravljanja krizama i pomoći u slučaju katastrofa, gde Srbija učestvuje još od pristupanja PzP-u 2006. godine.

NAJNOVIJI PRIMER KONKRETNE SARADNJE – CIVILNA VEŽBA „SRBIJA 2018“

Održana je od 8. do 11. oktobra na teritoriji Mladenovca, Sopot i Arandelovca.

38
ZEMALJA
2000
UČESNIKA

Međunarodnu terensku vežbu „Srbija 2018“ organizovao je Sektor za vanredne situacije Ministarstva unutrašnjih poslova i NATO Evroatlantski koordinacioni centar za vanredne situacije (NATO EADRC).

To je bila najveća civilna vežba u istoriji Alijanse.

partnerstva (IPAP)

A stylized illustration featuring a firm handshake in the center. The hands are rendered in a flat, orange-brown color. The arms extending from the hands are in dark blue and grey. Surrounding the handshake are several business-related icons: a small white card with a person's silhouette, a dark blue card with a white compass rose, and a pair of dark sunglasses. The entire scene is set against a dark blue background.

**IPAP SE TRENUTNO SPROVodi
SA SLEDEĆIM ZEMLJAMA:**

- Gruzija (October 2004)
- Azerbejdžan (May 2005)
- Germanija (December 2005)
- Kazahstan (January 2006)
- Moldavija (May 2006)
- Crna Gora (June 2008) – became a NATO member in 2017
- Bosna i Hercegovina (September 2008)
- Srbija (5 January 2015)

**SRBIJA JE DEFINISALA POLJA
SARADNJE SA NATO-OM KROZ
IPAP U SLEDEĆIM OBLASTIMA:**

1. Spoljna i bezbednosna politika;
2. Odrambena i vojna pitanja;
3. Javna diplomatija, naučna saradnja i upravljanje vanrednim situacijama;
4. Zaštita tajnosti podataka.

An illustration of a soldier in a green uniform and helmet, standing next to three armed guards in similar uniforms. The soldier is holding a rifle. The background is dark blue.

**JAVNA DIPLOMATICA, NAUČNA
SARADNJA I UPRAVLJANJE
VANREDNIM SITUACIJAMA**

Usmereno na pružanje objektivnih informacija javnosti o reformi sektora bezbednosti i saradnji sa NATO-om, program Nauka za mir i bezbednost (SFS), kao i na implementacija aktivnosti u okviru reforme kriznog menadžmenta i vežbama odgovara na katastrofe.

Obe strane su posvećene zaštiti i čuvanju podataka i materijala koje pripadaju drugoj strani i njihovu razmenu u skladu sa strogim uslovima

OČEKUJE SE DA SRBIJA OBNOVI SVOJ IPAP TOKOM 2019. GODINE

Eksperti se slažu da implementacija IPAP-a Republike Srbije može biti bolja, jer se očekivani rezultati nisu ostvarili.

**CIP- Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије**

327.51(1-622 НАТО:497.11)

НОВАКОВИЋ, Игор, 1981-

Srbija i NATO - Partnerstvo za mir / [autori Igor Novaković, Marko Savković].
- Beograd : ISAC [International and Security Affairs Centre] fond, 2019
(Beograd : Colorgrafx). - 76 str. : ilustr. ; 18 cm. - (Edicija Vodiči / ISAC fond)

Podaci o autorima preuzeti iz kolofona. - "Deo teksta se zasniva na Vodiču kroz Partnerstvo za mir autora Srđana Gligorijevića i Đorđa Petrovića koji je 2007. godine objavio Centar za međunarodne i bezbednosne poslove - ISAC fond" --> kolofon. - Tiraž 700. - Skraćenice: str. 7-8.

ISBN 978-86-86383-31-0

1. Савковић, Марко, 1981- [аутор]
а) Северноатлантски пакт. Партнерство за мир -- Србија

COBISS.SR-ID 276134668

U službi preobražaja Srbije

ISAC doprinosi i služi preobražaju Srbije na putu ka članstvu u EU i Evroatlantskim institucijama, suočavajući se sa izazovima koji stoje pred našom zemljom i regionom, utičući na politiku i donošenje odluka kroz istraživanja, predloge delovanja, političke analize i procene, kao i specijalističko obrazovanje, sa konačnim ciljem dostizanja naprednije budućnosti za sadašnje i dolazeće generacije.